

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
GMINY STEŻYCA
NA LATA 2016-2023

STEŻYCA 2015

Spis treści

WSTĘP.....	2
1. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO	4
1.1. Analiza uwarunkowań zewnętrznych	5
1.2. Uwarunkowania wewnętrzne	10
1.2.1. Rys historyczny oraz ogólne informacje o gminie	11
1.2.2. Przestrzeń i środowisko.....	12
1.2.3. Społeczeństwo.....	15
1.2.4. Gospodarka.....	20
1.2.5. Infrastruktura techniczna.....	25
1.2.6. Infrastruktura społeczna.....	30
1.2.7. Jakość rządzenia w gminie.....	32
1.3. Realizacja założeń Strategii w latach 2009-2015.....	36
1.4. Podsumowanie diagnozy – analiza SWOT.....	40
2. Wizja strategicznego rozwoju gminy	42
2.1. Przyjęta logika działań strategicznych	42
2.2. Pożądany stan rozwoju gminy	43
3. Misja oraz cele strategii.....	44
3.1. Misja strategii.....	44
3.2. Cele strategii.....	45
3.3. Główne kierunki działań w ramach celów operacyjnych.....	48
4. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII.....	58
4.1. Główne instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii.....	58
4.2. Źródła finansowania strategii.....	60
5. System monitorowania i oceny realizacji strategii	63
ZAŁĄCZNIK 1: PODSUMOWANIE REZULTATÓW PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	64

Strategia rozwoju gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to dokument, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy akceptowanych przez jej mieszkańców. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi zasobami gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe oraz w sposób kompleksowy zawiera rekomendacje do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Dobrze zorganizowany proces opracowania strategii umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Wprawdzie na gruncie prawnym brakuje obecnie obowiązku opracowywania przez gminy strategii rozwoju lokalnego (ustawa o samorządzie gminnym wskazuje na możliwość przygotowywania programów gospodarczych i programów rozwoju), jednakże ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju wyraźnie wskazuje gminę jako podmiot prowadzący politykę rozwoju na swoim terenie. Zatem gmina powinna posiadać ogólny dokument wskazujący kierunki jej rozwoju, którego uszczegółowieniem bądź rozwinięciem mogą być branżowe dokumenty o charakterze operacyjnym. Poza oczywistymi względami praktycznymi „dobrego rządzenia” strategia jest również przydatnym dokumentem przy przygotowaniu i ocenie wniosków o finansowanie zadań z krajowych i regionalnych programów operacyjnych, w tym również z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Niniejszy dokument został przygotowany zgodnie z poniższymi założeniami:

- *Strategia stanowi aktualizację Strategii Rozwoju Gminy Stężyca na lata 2008-2015¹. W związku z tym dokument ten był naturalnym punktem wyjścia do analiz*

---

¹ Uchwała Nr XV/83/2008 Rady Gminy Stężyca z dnia 16 kwietnia 2008r.

zmian sytuacji społeczno-gospodarczej i uwarunkowań zewnętrznych oraz ich wpływu na aktualność celów przyjętych w 2008 roku.

- *Strategia* jest dokumentem wytyczającym główne cele rozwojowe dla obszaru gminy, proponuje zatem – zgodnie z zasadą wieloszczeblowego zarządzania – pożądane działania będące w kompetencjach różnych instytucji i osób działających na jej terenie.
- *Strategia*, jako główny dokument zarządzania gminą, jest spójna z pozostałymi dokumentami opracowanymi dla tego obszaru. W szczególności dotyczy to spójności ze sferą planowania przestrzennego, określoną w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego*²;
- W całym podejściu do aktualizacji zapewniono spójność zewnętrzną z dokumentami wyższego rzędu (*Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)*, *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego do roku 2030*, *Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022*), zarówno na etapie diagnostycznym jak i w części poświęconej celom rozwoju.
- Cele rozwojowe zostały określone w zgodzie z konstytucyjną zasadą zrównoważonego rozwoju, a także z uwzględnieniem partycypacji społecznej. Przyjęty partnersko-ekspertycki model budowy planów strategicznych pozwolił na możliwie szeroki udział władz i społeczności lokalnej zarówno na etapie przeprowadzania diagnozy potrzeb i potencjałów, jak i konsultowania zaproponowanych kierunków rozwoju. Jednocześnie w prace zaangażowani zostali eksperci zewnętrzni, odpowiadający między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu.
- Przyjęty horyzont czasowy odzwierciedla datę końcową obowiązywania poprzedniej *Strategii* (2015 rok) i koresponduje z okresem programowania i wydatkowania środków w ramach aktualnej perspektywy finansowej funduszy strukturalnych (2023). Z uwagi na dość długi okres obowiązywania strategii, przyjęto, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych gminy i jej mieszkańców.

Znowelizowana strategia składa się z trzech zasadniczych części:

- diagnozy strategicznej, w której poddano analizie główne obszary rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, z uwzględnieniem uwarunkowań

---

² Uchwała Nr XVIII/97/2008 Rady Gminy Stężycza z dnia 10 września 2008r. , Uchwała Nr IX/41/2015 z dnia 25 września 2015

wewnętrznych (tj. słabych i mocnych stron gminy) oraz zewnętrznych (tj. możliwych szans i zagrożeń rozwoju gminy);

- wizji strategicznej oraz głównych kierunków rozwoju gminy, uwzględniających specyfikę gminy i zewnętrzne warunki jej funkcjonowania;
- systemu realizacyjnego strategii, w tym systemu monitorowania oraz ram finansowych.

Prace nad aktualizacją strategii trwały trzy miesiące i obejmowały następujące etapy:

- analiza obowiązujących w gminie dokumentów o charakterze strategicznym,
- przygotowanie diagnozy stanu wyjściowego z wykorzystaniem analizy danych zastanych oraz wyników ankietyzacji mieszkańców,
- konsultacje społeczne, służące między innymi weryfikacji analizy strategicznej oraz wypracowaniu wizji rozwoju gminy i jej głównych kierunków rozwoju,
- identyfikacja kluczowych zadań i projektów przyczyniających się do realizacji strategii,
- przygotowanie ostatecznej wersji strategii oraz jej zatwierdzenie przez Radę Gminy.

Analiza sytuacji społeczno-gospodarczej oparta jest na danych statystycznych, uzyskanych głównie z Banku Danych Lokalnych, uzupełnionych o informacje ze źródeł administracyjnych. Wykorzystano również wyniki badań ankietowych mieszkańców.

1. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

Diagnoza stanu wyjściowego obejmuje analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych gminy. Uwarunkowania zewnętrzne to te procesy i struktury, które są niezależne od samorządu gminnego, a które mogą mieć znaczący wpływ na rozwój gminy. Należy do nich zaliczyć trendy w zakresie globalizacji gospodarki, założenia realizacji polityk wspólnotowych, położenie geograficzne oraz miejsce gminy Stężycyca w polityce regionu i powiatu. Natomiast uwarunkowania wewnętrzne to głównie zasoby (przyrodnicze, gospodarcze, kulturowe) których efektywne wykorzystanie powinno stanowić podstawę dla wyznaczonych kierunków działań. Analizy wewnętrznych czynników rozwoju gminy dokonano w sześciu obszarach rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, odnosząc się przy tym do stopnia realizacji zamierzeń określonych w *Strategii rozwoju gminy Stężycyca na lata 2008-2015*. Uzupełnieniem jest informacja o środkach strukturalnych wykorzystanych dotychczas przez podmioty działające na terenie gminy. Podsumowanie, a zarazem podstawę dla formułowania części prospektywnej, stanowi analiza SWOT.

1.1. Analiza uwarunkowań zewnętrznych

Należy przypuszczać, że rozwój gminy Stężyca, podobnie jak i zdecydowanej większości gmin w Polsce, będzie mocno uzależniony od szeregu czynników zewnętrznych. Niektóre z nich będą miały pozytywny wpływ na rozwój gminy, natomiast inne mogą w sposób istotny przyczynić się do ograniczenia jej rozwoju. W niniejszej analizie ograniczono się do krótkiej charakterystyki najważniejszych zjawisk, które w znaczący sposób mogą wpłynąć na dalszy rozwój gminy. Od uświadomienia sobie znaczenia tych zjawisk zależy w dużej mierze poprawność sformułowania diagnozy i strategicznej wizji rozwoju gminy.

- **Postępujące procesy globalizacji gospodarki.** Z licznych analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój województwa lubelskiego wynika, iż w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się kontynuacji pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu. Należy mieć nadzieję, że również gmina Stężyca będzie objęta częścią pozytywnych procesów rozwojowych zachodzących na obszarze Polski i województwa lubelskiego. Z drugiej strony należy zwrócić uwagę na to, że okresy spowolnienia gospodarczego w skali świata mogą również oddziaływać na gospodarkę regionalną i lokalną.
- **Peryferyjne położenie województwa lubelskiego i jego zapóźnienia** w zakresie infrastruktury drogowej. Jest to niewątpliwie jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych miast i gmin województwa lubelskiego. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych.
- **Transfer do regionu znacznych środków finansowych,** związanych z realizacją przez Polskę programów współfinansowanych z Unii Europejskiej. Należy założyć, że perspektywa finansowa 2014-2020 będzie ostatnim okresem programowania, w którym do Polski trafią wysokie transfery związane z realizacją unijnej polityki spójności. Od efektywności wykorzystania tych środków będzie między innymi w dużej mierze zależał rozwój społeczności lokalnych, w tym również gminy Stężyca. Dla obszarów wiejskich potencjalnie niekorzystnym aspektem wdrażania środków strukturalnych jest ich koncentracja na zagadnieniach związanych z

badaniami, innowacyjnością i zaawansowaną przedsiębiorczością, z odejściem od wsparcia podstawowej infrastruktury. Może to ograniczyć konkurencyjność gmin wiejskich i ich zdolność do inwestowania w innych obszarach rozwoju, choć w przypadku gminy Stężyca może przyczynić się do dynamicznego rozwoju ambitnych, innowacyjnych przedsiębiorców, działających w branżach uznanych za inteligentne specjalizacje regionalne. Ponadto, nadal dostępna będzie znacząca pula środków w ramach wdrażania instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej, w tym tych związanych z rozwojem obszarów wiejskich i płatnościami bezpośrednimi dla rolników.

- **Położenie gminy na obrzeżach województwa lubelskiego.** Geograficzne oddalenie od ośrodka regionalnego zazwyczaj nie służy rozwojowi obszarów i najczęściej wiąże się z niedoinwestowaniem wielu przedsięwzięć. Z drugiej strony gmina Stężyca jest położona przy granicy z województwem mazowieckim – najbogatszym regionem w Polsce – i jest bezpośrednio ze stolicą kraju powiązana drogą wojewódzką. Ponadto sąsiaduje z gminą Dęblin, na terenie której zlokalizowane jest miasto Dęblin – ośrodek wielofunkcyjny, który zapewnia mieszkańcom gminy dostęp do wielu usług, na które nie mogą liczyć mieszkańcy gmin położonych w dużej odległości od znaczących ośrodków rozwojowych.
- **Rozwój społeczeństwa cyfrowego i możliwości z tym związanych.** W ciągu ostatnich lat nastąpił szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych, przyczyniający się do ich powszechnego wykorzystania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych oraz przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek w regionie. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do zwiększenia atrakcyjności obszaru i ograniczania występujących w poszczególnych gminach problemów społecznych i gospodarczych, takich jak bezrobocie, ubóstwo, patologie społeczne itd.
- **Rosnące znaczenie walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju różnych form turystyki.** W ciągu najbliższych lat turystyka nadal będzie stanowiła jedną z najszybciej rozwijających się branż zarówno w Europie jak i w Polsce. Należy zauważyć, że turystyka rozwija się obecnie nie poprzez udostępnienie walorów przyrodniczych czy kulturowych, ale poprzez

sprzedaż produktów i usług budowanych na bazie tych walorów. Biorąc pod uwagę bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe województwa lubelskiego, a także zmiany preferencji kierunków wypoczynku Polaków związane z problemami w basenie Morza Śródziemnego, wydaje się, że wiele gmin z regionu będzie miało duże możliwości włączenia się w ogólnokrajowy proces rozwoju i świadczenia kompleksowych usług turystycznych. Dotyczy to również gminy Stężyca, która z pewnością będzie miała realne szanse na rozwój różnych form turystyki i rekreacji, wykorzystując położenie w atrakcyjnym obszarze Powiśla.

- **Zwiększenie znaczenia efektywności energetycznej i wykorzystania odnawialnych źródeł energii.** Założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 21% w roku 2020. Ponadto, w ograniczaniu oddziaływania człowieka na zmiany klimatyczne coraz większego znaczenia nabiera stosowanie technologii sprzyjających ograniczaniu zużycia energii. Rozwój energetyki odnawialnej będzie z pewnością stanowił mocny impuls rozwojowy dla kraju i regionów. W dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się napływu nowych inwestycji i technologii, a popyt na odnawialne surowce energetyczne stworzy dla wielu gmin wiejskich alternatywę dla modernizacji rolnictwa oraz dodatkowe szanse na różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.
- **Efekty Wspólnej Polityki Rolnej.** Interwencja wspólnej polityki rolnej z jednej strony wymusza modernizację i zwiększenie efektywności polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Problem ten może w szczególności dotyczyć gospodarstw rolnych z województwa lubelskiego, które w większości są rozdrobnione i w dłuższej perspektywie czasu mogą nie sprostać narastającej w tym sektorze konkurencji. Biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę zatrudnienia w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby spowodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, ograniczając znacznie możliwości rozwojowe i inwestycyjne wielu gmin, w tym również gminy Stężyca.
- **Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę.** Coraz szerszy dostęp do europejskiego rynku pracy, połączony z brakiem realnych możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania, powoduje że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi decyduje się na szukanie pracy poza granicami kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na regionalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse

rozwojowe województwa i poszczególnych jednostek samorządowych. W wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-kulturowych w wielu miejscowościach wiejskich województwa lubelskiego.

▪ **Uwarunkowania wynikające z polityki samorządu województwa.**

Uchwalona w czerwcu 2013 roku *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego (SRWL) na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)* wskazuje na konieczność wzmocnienia i lepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych tkwiących w regionie oraz skumulowanych w wyodrębniających się obszarach funkcjonalnych. Tym samym osiągnięcie spójności społeczno-gospodarczej regionu ma się odbywać poprzez budowanie powiązań i wykorzystanie komplementarnych zasobów, występujących w poszczególnych obszarach województwa.

Gmina Stężycza znalazła się w granicach 3 Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI):

- *Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych (OF Powiśle), gdzie w ramach proponowanej interwencji zwrócono uwagę m.in. na „...określenie charakteru i natężenia funkcji turystycznej, aby nie powodowała ona dewaloryzacji lub zniszczenia walorów i zasobów przyrodniczych, które na tym terenie są podstawą jej wykształcenia”³. Biorąc pod uwagę tradycyjne ośrodki turystyczne, jakimi w tym obszarze są Kazimierz Dolny oraz Nałęczów szansą dla gminy Stężycza jest budowa oferty turystycznej, która uzupełni już istniejące produkty i pozwoli na przejęcie części turystów na teren gminy (sprzyja temu położenie gminy na szlaku Warszawa - Kazimierz Dolny).*
- *Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych, gdzie interwencja skupia się na eliminowaniu zagrożeń powodziowych i rozwijaniu funkcji ochronnych i gospodarczych.*
- *Nowoczesna Wieś (obszary rozwoju gospodarki rolniczej), gdzie wskazuje się na kierunki interwencji związane ze sposobem podejścia do rozwoju nowoczesnego sektora rolnego (edukacja, zmiany zarządzania, zagospodarowanie surowca w miejscu wytworzenia, zapewnienie infrastruktury dla obsługi nowoczesnych gospodarstw).*

---

³ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)*, s. 84

W celach horyzontalnych w stosunku do obszarów wiejskich SRWL wskazuje na konieczność restrukturyzacji rolnictwa (cel strategiczny 2 *Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich*), związanej z modernizacją gospodarstw, ale również rozwijania przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz wyposażania tych obszarów w niezbędną infrastrukturę służącą rozwijaniu funkcji gospodarczych. Strategia kładzie również nacisk na budowanie tożsamości regionalnej i rozwijanie współpracy pomiędzy społecznościami lokalnymi. Tworzenie powiązań w ramach gminy, ale również pomiędzy gminami może stać się ważnym czynnikiem budującym rozpoznawalność gminy Stężyca w ramach szerszych układów funkcjonalnych (np. z Dęblinem, w układzie Powiśla).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego ustala dwa priorytety rozwoju przestrzennego: (i) wzmocnienie zewnętrznych powiązań sieciowych oraz poprawa spójności wewnątrzregionalnej w układzie przestrzennym i społeczno-gospodarczym; (ii) wzrost konkurencyjności przestrzeni województwa pod względem atrakcyjności gospodarczej i warunków życia.

Ze względu na zdiagnozowane zasoby *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego* wskazuje kilka aspektów istotnych dla wyznaczenia kierunków rozwoju gminy Stężyca. Należą do nich:

- Znaczący potencjał przyrodniczy, związany z przebiegiem paneuropejskiego korytarza ekologicznego „Dolina Wisły” oraz specjalnego obszaru ochrony siedlisk w północno-wschodniej części gminy (Podeblocie). Ze względu na swoje walory tereny te zostały zaliczone do obszarów o nadrzędnej funkcji przyrodniczej.
- Zasoby kulturowe z proponowanym objęciem południowej części gminy jako park kulturowy (z Dęblinem i Puławami).
- Zasoby korzystne dla produkcji rolniczej.
- Występowanie zasobów kopalin o znaczeniu krajowym (ropy i gazu).
- Potencjalne występowanie wód termalnych oraz zidentyfikowane obszary wskazane do lokalizacji wieloletnich plantacji roślin energetycznych.
- Uznanie gminy za priorytetową w zakresie dolesień.
- Uznanie miejscowości Stężyca jako priorytetowej aglomeracji ściekowej wg KPOŚK (razem z miastem Dęblin).
- Położenie znacznej części gminy w zasięgu oddziaływania strefy rozwoju związanej z przebiegiem drogi krajowej nr 17.

▪ Uwarunkowania wynikające z polityki rozwojowej powiatu ryckiego

Wizja rozwoju Powiatu Ryckiego, zawarta w *Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022*⁴ zakłada, że obszar ten stanie się miejscem przyjaznym do życia i pracy, a głównymi filarami tego rozwoju są: tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości oraz rozwijanie oferty rekreacyjno-turystycznej.

W kontekście potencjałów rozwojowych gminy Stężyca na uwagę zasługuje podkreślenie w *Strategii Rozwoju Lokalnego Powiatu Ryckiego na lata 2015-2022* zwiększenie wykorzystania OZE (w tym geotermii), stworzenie zintegrowanego transportu publicznego i współpraca z gminami na rzecz poprawy stanu infrastruktury drogowej, dalsza modernizacja i rozbudowa wałów przeciwpowodziowych na Wiśle, poprawa bazy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej oraz odnowienie infrastruktury towarzyszącej. W zakresie rozwoju gospodarki za szczególnie istotne dla gminy Stężyca kierunki należy uznać wspieranie branż gospodarki opartych na regionalnych zasobach i walorach (w przypadku gminy Stężyca chodzi głównie o turystykę, usługi, przetwórstwo rolno-spożywcze, produkty kulinarne), wspieranie procesu tworzenia grup producenckich w rolnictwie, wsparcie systemowe małej i średniej przedsiębiorczości, zmniejszenie poziomu bezrobocia poprzez działania związane z aktywizacją, podniesieniem kompetencji i umiejętności oraz przekwalifikowaniem osób bezrobotnych. Strategia zakłada również szerokie wsparcie dla sektora ochrony zdrowia oraz opieki społecznej.

1.2. Uwarunkowania wewnętrzne

Analiza uwarunkowań wewnętrznych rozwoju gminy została dokonana w sześciu podstawowych kategoriach, obejmujących takie obszary jak: przestrzeń i środowisko, sfera społeczna i gospodarcza, infrastruktura techniczna i społeczna oraz zdolność instytucjonalna gminy do efektywnego rządzenia. Analizę oparto na najbardziej aktualnych danych statystycznych, starając się opisywać zachodzące trendy i zjawiska w układzie graficznym na przestrzeni ostatnich lat. Wiele zaprezentowanych danych porównano ze średnimi wartościami dla województwa bądź gmin wiejskich w województwie. Takie podejście pozwala na pokazanie pozycji konkurencyjnej gminy i będzie przydatne w procesie monitorowania rozwoju gminy w kolejnych latach.

---

⁴ Projekt z sierpnia 2015r.

1.2.1. Rys historyczny oraz ogólne informacje o gminie

O miejscowości Stężycza pierwszy raz wspomniano w wieku XIV. Miejscowość ta jako część województwa sandomierskiego stała się ośrodkiem Ziemi Stężyckiej, posiadała wówczas prawa miejskie (1330-1869). Od 12 maja do 4 czerwca 1575 roku była głównym miejscem obrad Sejmu Stężyckiego. Od 1975 roku miejscowość należy do województwa lubelskiego.

Stężycza to atrakcyjnie położona gmina, rozciągnięta wzdłuż Wisły, na północno-zachodnim krańcu województwa lubelskiego, przy drodze wojewódzkiej nr 801 Warszawa-Dęblin-Puławy.

Obszar gminy w całości położony jest po prawej stronie Wisły, która na wysokości Dębina zmienia swój bieg z południkowego na równoleżnikowy. Ten odcinek rzeki stanowi naturalną granicę gminy od strony południowej.

Mapa 1. Położenie gminy na tle województwa i powiatu (opracowanie własne)

Stężycza jest gminą najbardziej wysuniętą na zachód w województwie lubelskim. Od północy, zachodu i południa graniczy z gminami województwa mazowieckiego (leżącymi na lewym brzegu Wisły). Tylko od wschodu Stężycza graniczy z gminą Ryki i miastem Dęblin leżącymi w województwie lubelskim. Gmina cechuje się stosunkowo dobrą dostępnością komunikacyjną. Zlokalizowana jest przy drodze wojewódzkiej nr 801 (Lublin-Dęblin-Warszawa). Znajduje się w odległości 79 km od Lublina, 99 km od Warszawy oraz 6 km od Dębina.

Gmina zajmuje obszar 116 km² (18,9% powierzchni powiatu i 0,46% powierzchni województwa). W 2014 r. gminę zamieszkiwało 5 289 osób, co stanowi 9,1% ludności powiatu i 0,2% ludności województwa. Przekłada się to na gęstość zaludnienia wynoszącą 47 osób na km² (przy średniej dla powiatu wynoszącej 94 osób i województwa – 85 osób).

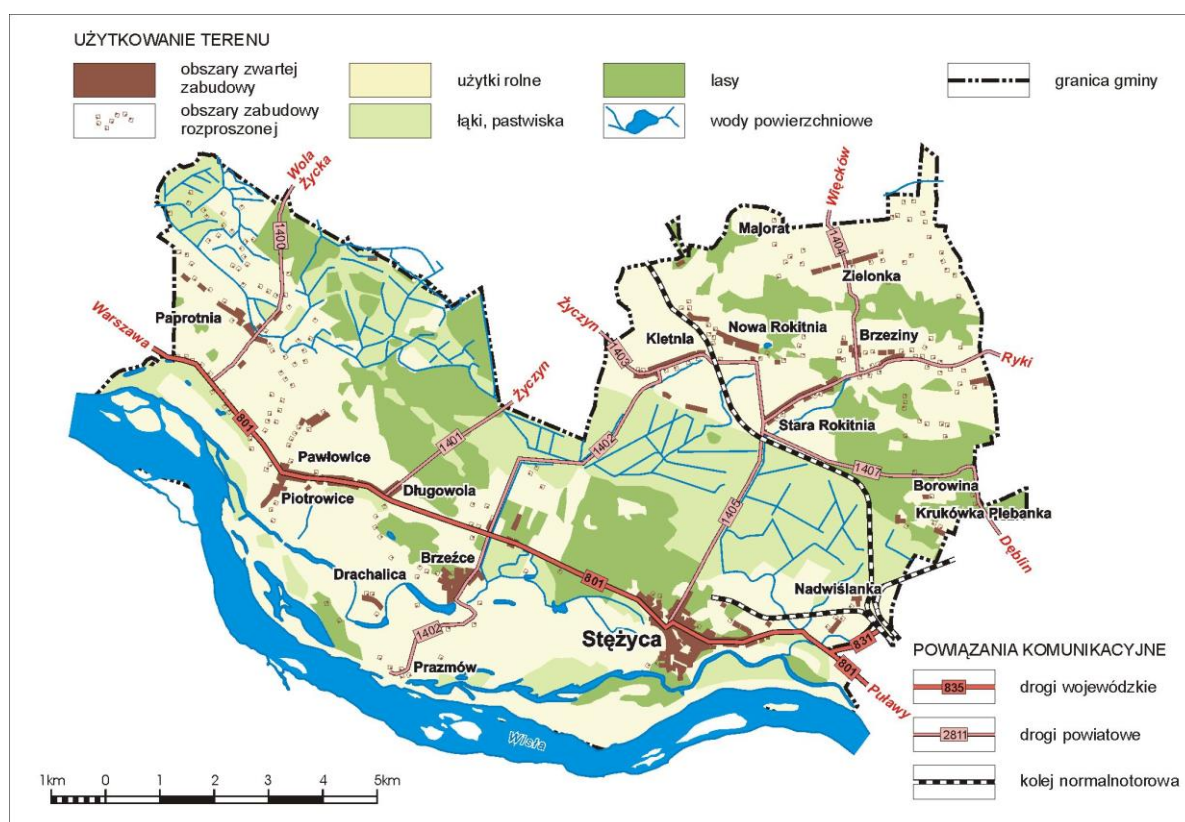
1.2.2. Przestrzeń i środowisko

Układ osadniczy

Obszar gminy podzielony jest na piętnaście sołectw, w obrębie których znajduje się 17 miejscowości. Osadnictwo na terenie gminy koncentruje się w dolinie rzeki Wisły (Stężycza, Brzeźce, Długowola, Pawłowice, Piotrowice, Paprotnia, Prażmów, Drachalica) oraz w nieco mniejszym stopniu na terenie wysoczyzny (Brzeziny, Stara Rokitnia, Nowa Rokitnia, Kletnia, Zielonka).

Najczęściej spotykanymi typami osadnictwa są ulicówki (np. Brzeziny, Paprotnia, Pawłowice, Piotrowice, Stara Rokitnia i Nowa Rokitnia) oraz rzędówki (np. Zielonka i Prażmów). Brzeźce oraz Stężycza to miejscowości zaliczane do typu wielodrożnic.

Wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, jednak ich stan i zagospodarowanie wymaga wielu działań rewitalizacyjnych. Odnosi się to zarówno do budynków mieszkalnych i gospodarczych, których większość została wybudowana przed rokiem 1970, jak i szeroko rozumianej przestrzeni publicznej.

Walory przyrodnicze

Na obszarze gminy Stężycza na głębokości ponad 100 m występują utwory kredy (margle i gezy). Utwory oligocenu reprezentowane są przez piaski drobnoziarniste i pylaste, piaski kwarcowe i glaukonitowe, pyły, piaski gliniaste i gliny, rzadziej ily. Głębiej znajdują się dosyć zasobne złoża gazu ziemnego (zaliczane do złóż o znaczeniu krajowym) i ropy naftowej oraz niewielkie złoża węgla brunatnego.

Pod względem fizycznogeograficznym gmina Stężycza w przeważającej części leży w Dolinie Środkowej Wisły. Jedynie północno-wschodnia część gminy położona jest na Wysoczyźnie Żelechowskiej. Rzeka Wisła jest istotnym elementem zasobów przyrodniczych gminy zarówno ze względów hydrograficznych (położenie w zlewni tej rzeki) jak i ekologicznych. Ze względu na występowanie licznych gatunków rzadkich i chronionych ptaków (m.in. rybitwa białoczelna, sieweczka obrożna, ostrygojad, bąk) oraz kompleksów leśnych, Dolina Wisły została uznana za część paneuropejskiego korytarza ekologicznego. Ponadto na terenie gminy występują obszary NATURA 2000: ostoja ptasia Dolina Środkowej Wisły oraz obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW) „Podebłocie”.

Gminę charakteryzuje średni wskaźnik lesistości wynoszący 21%, przy średniej dla województwa 23,2%. Pod względem struktury własnościowej przeważają lasy prywatne (88,7%), natomiast Lasy Państwowe zarządzają 11% powierzchni leśnej.

Gmina Stężycza dysponuje pewnymi potencjałami, jeżeli chodzi o rozwój energii ze źródeł odnawialnych. Ze względu na swoje położenie w obrębie tzw. rowu lubelskiego gmina jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki geotermalnej. W pobliżu rowu stwierdzono temperatury wód 30°C - 43°C występujące na głębokości ok. 1000 - 1600 m.

Dodatkowym źródłem energii odnawialnej może być energia wiatrowa oraz biomasa odpadowa powstająca w ramach prowadzonej na terenie gminy gospodarki rolnej i leśnej.

Walory kulturowe

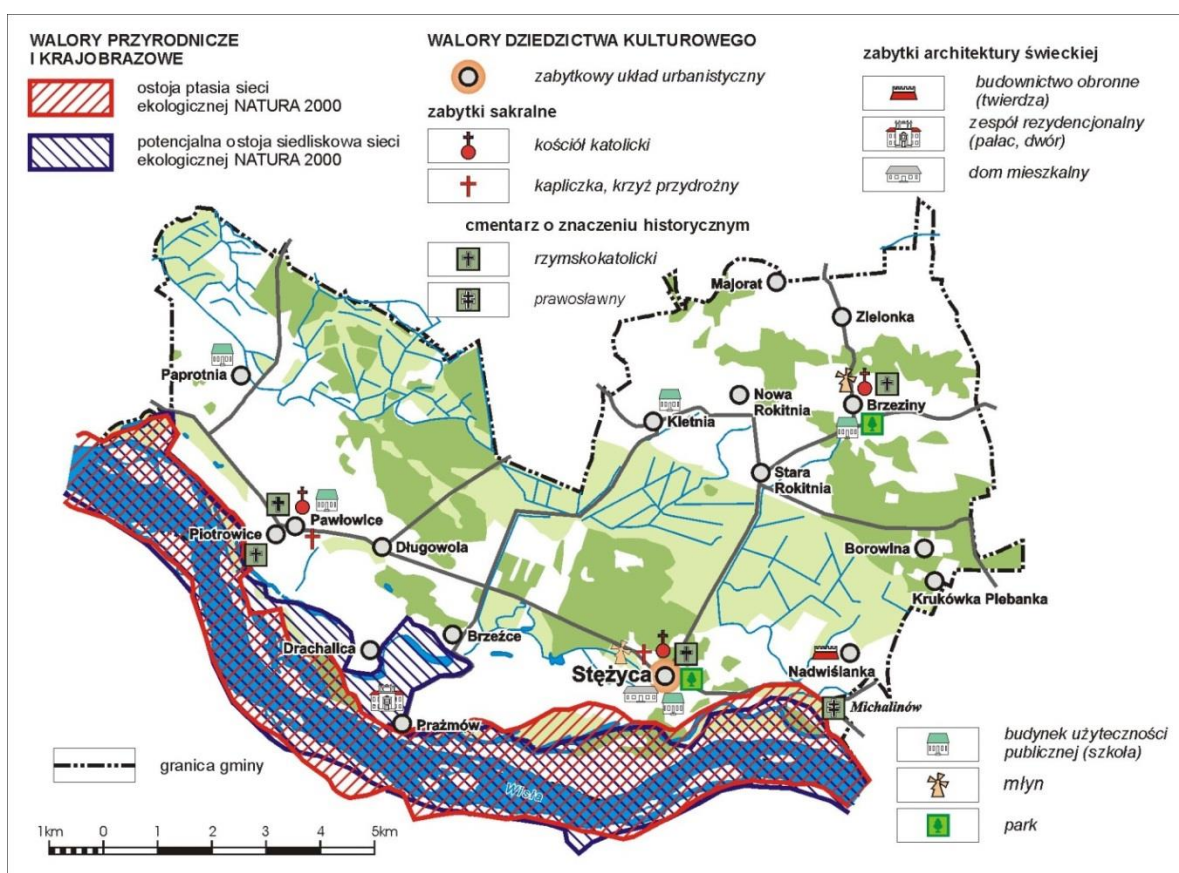
Walory krajobrazowe obszaru wzbogacane są przez obiekty kulturowe pochodzące z różnych okresów historycznych. Na terenie gminy Stężycza wydzielono obszary i obiekty zabytkowe, które podlegają ścisłej ochronie konserwatorskiej:

- kościół Filialny w Stężycy p.w. Przemienienia Pańskiego z 1790-1827r - nr rejestru A/893;

- zespół kościelny w Stężycy - nr rejestru A/977: kościół parafialny p.w. Św. Marcina z I poł. XV., dzwonnica z II poł. XIX w., ogrodzenie z bramą z XIX w., drzewostan (XIX w.), plebania z I poł. XX w., cmentarz przykościelny;
- kościół parafialny p. w. Św. Sebastiana w Brzezinach z II poł. XVIII w., nr rejestru A/894;
- Fort I w Nadwiślanie (element twierdzy Dęblin) z II poł. XIX w., nr rejestru A/895.

Ponadto, na terenie gminy znajduje się ponad 20 obiektów zabytkowych objętych strefą pośredniej ochrony konserwatorskiej, figurujących w ewidencji dóbr kultury Województwa Lubelskiego (w tym układ urbanistyczny Stężycy, zespoły kościelne, cmentarze, budynki szkół, kapliczki).

Bogate walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mogą stanowić podstawę do rozwoju różnych form turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej oraz podjęcie działań organizacyjnych umożliwiających przygotowanie kompleksowych produktów turystycznych (również w szerszej współpracy w układzie Powiśla), a następnie ich skuteczna promocja i sprzedaż określonym grupom turystów.

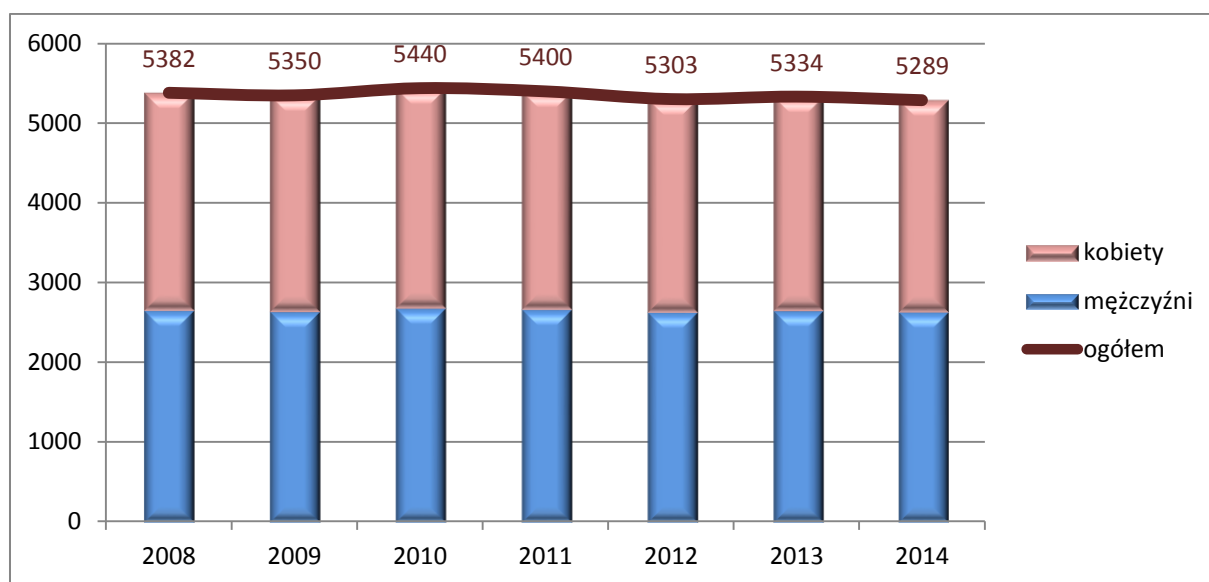
Mapa 3. Walory przyrodnicze i kulturowe gminy (opracowanie własne)

1.2.3. Społeczeństwo

Demografia

W roku 2014 liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gminie Stężycza wynosiła 5 289 osób, co stanowiło 9,2% mieszkańców powiatu ryckiego. W stosunku do 2008 roku można zaobserwować spadek liczby ludności o 93 osoby, przy czym w latach 2010 i 2013 występował wzrost (odpowiednio o 90 i 31 osób).

Wykres 1. Liczba ludności gminy Stężycza w latach 2008 - 2014

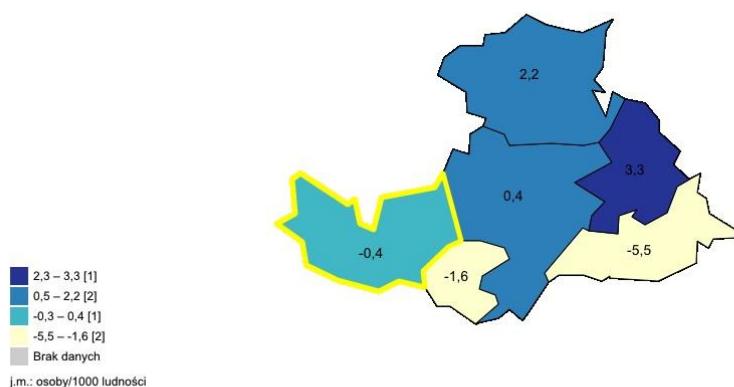

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2014 roku wskaźnik przyrostu naturalnego wyniósł -0,4 i wzrósł w znacznym stopniu w stosunku do roku 2008, kiedy to wynosił -8,7. Na fakt ten w większym stopniu wpłynęła mniejsza liczba zgonów niż znaczący wzrost liczby urodzeń. Średnioroczne saldo migracji w latach 2008-2014 wyniosło -13 osób i niemal w całości złożyły się na to zjawisko migracje wewnętrzne.

Mapa 4. Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminach powiatu ryckiego w 2014 r.

Rok: 2014
Kartogram: Przyrost naturalny na 1000 ludności

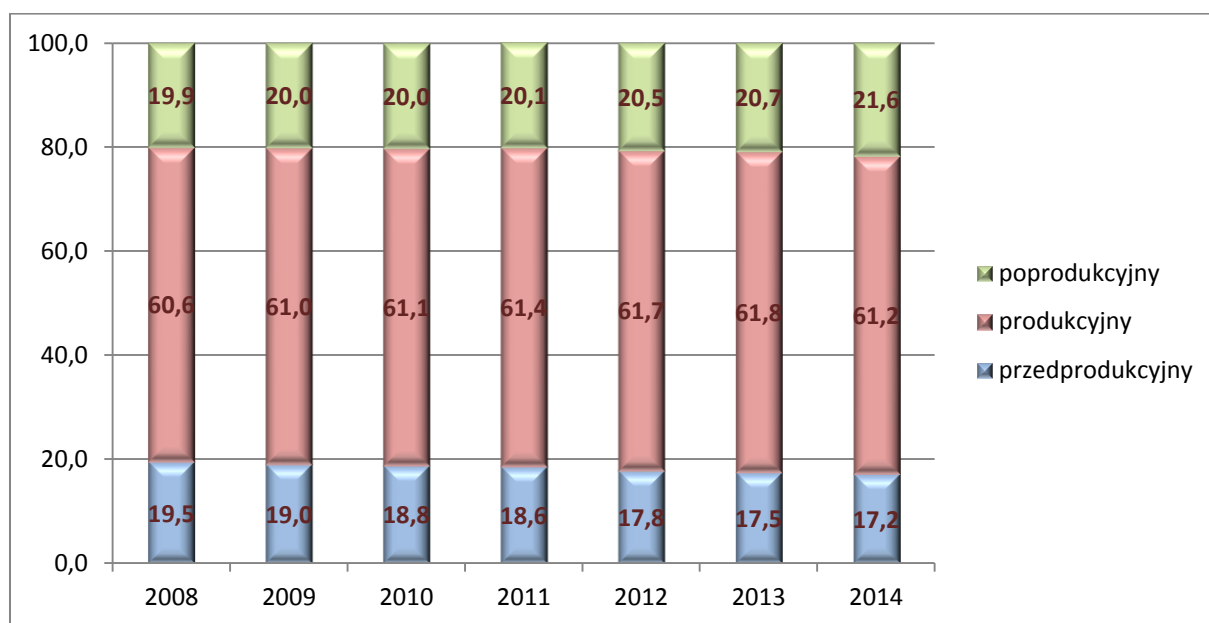
Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień: 13.9.2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych STRATEG GUS.

Struktura wiekowa mieszkańców

Gmina Stężyca charakteryzuje się stosunkowo niekorzystną strukturą wiekową ludności. Wśród ekonomicznych grup wiekowych obserwuje się wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym. Odsetek osób w tej grupie wynosi ponad 21,6%, podczas gdy średnia dla województwa i powiatu ryckiego wynosi 19,5%, a średnia dla wszystkich gmin wiejskich województwa lubelskiego 19,7%. Co niepokojące w okresie ostatnich kilku lat wyraźnie widać tendencję do powiększania się tej grupy osób. Jednocześnie ludności w wieku produkcyjnym jest w gminie 61,2%, czyli o 1,2 punkty procentowe mniej niż średnio w województwie.

Wykres 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

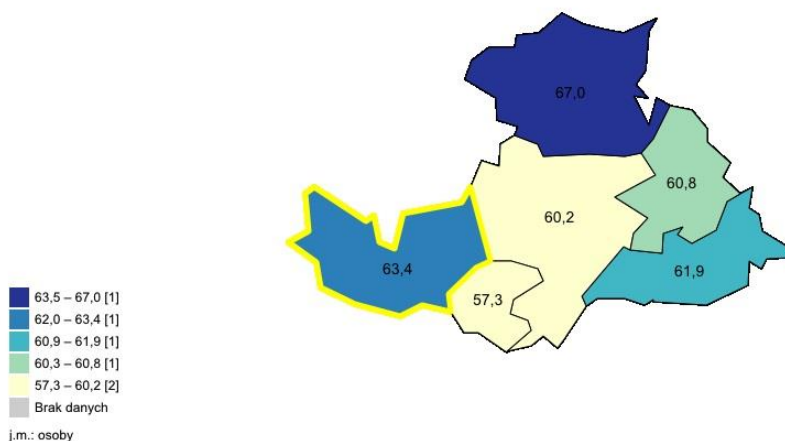
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zbyt duży udział osób w wieku poprodukcyjnym wpływa niekorzystnie na kształtowanie się tzw. wskaźnika obciążenia demograficznego mierzonego jako udział ludności w wieku nieprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten kształtuje się na poziomie 63,4 osób i jest on niższy niż w roku 2008 o blisko 2 osoby. Wskaźnik dla gminy jest przy tym wyższy o 3,2 os. niż średnio w województwie i o 1,1 os. w stosunku do średniej dla gmin wiejskich w regionie. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego świadczy o zmniejszaniu się zasobów pracy oraz generuje koszty i zwiększone zapotrzebowanie na usługi medyczne i opiekuńcze dla osób starszych.

Mapa 5. Wskaźnik obciążenia demograficznego w gminach powiatu ryckiego w 2014r.

Rok: 2014

Kartogram: Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

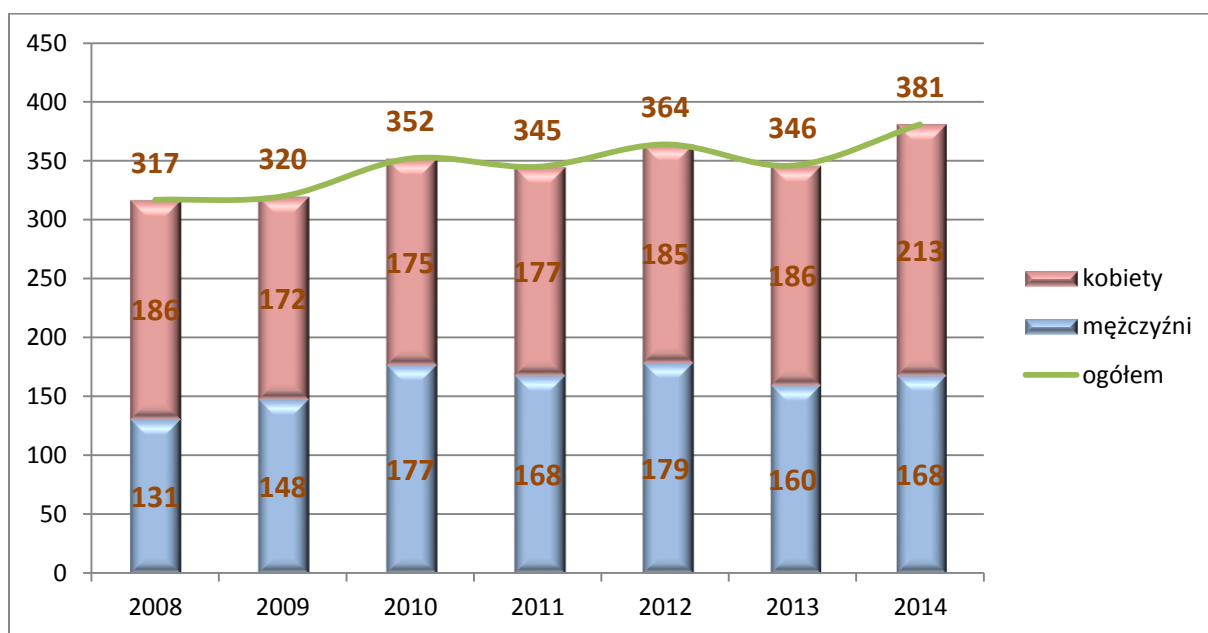
Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień: 13.9.2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych STRATEG GUS

Lokalny rynek pracy

W jedynym dotychczas badaniu Głównego Urzędu Statystycznego dotyczącego dojazdów do pracy (2006) w odniesieniu do gminy Stężyca odnotowano prawie dwukrotnie większe ujemne saldo przyjazdów i wyjazdów do pracy niż średnio w gminach wiejskich województwa (-399 osób), co świadczyło o niezbyt atrakcyjnym lokalnym rynku pracy. W latach 2008-2014 liczba pracujących w gminie wzrosła o 20% (dynamika dwukrotnie wyższa niż średnio w gminach wiejskich regionu) i wyniosła 381 osób z czego aż 56% stanowią kobiety. Tym samym wskaźnik osób pracujących na 1000 ludności wzrósł o 22% i wyniósł 72 osoby, czym zbliżył się do średniej dla gmin wiejskich (77 osób). Należy przy tym zaznaczyć iż dane te nie obejmują pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach oraz podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób.

Wykres 3. Liczba pracujących w gminie Stężycy w latach 2008-2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Głównym źródłem utrzymania mieszkańców nadal, choć w coraz mniejszym stopniu, pozostaje praca w gospodarstwie rolnym. Poza rolnictwem najważniejsze sektory zatrudnienia to oświata, handel, usługi oraz administracja. Największymi pracodawcami w gminie są jednostki działające w sektorze publicznym, chodzi tu głównie o Urząd Gminy, szkoły publiczne, ośrodki zdrowia itp.

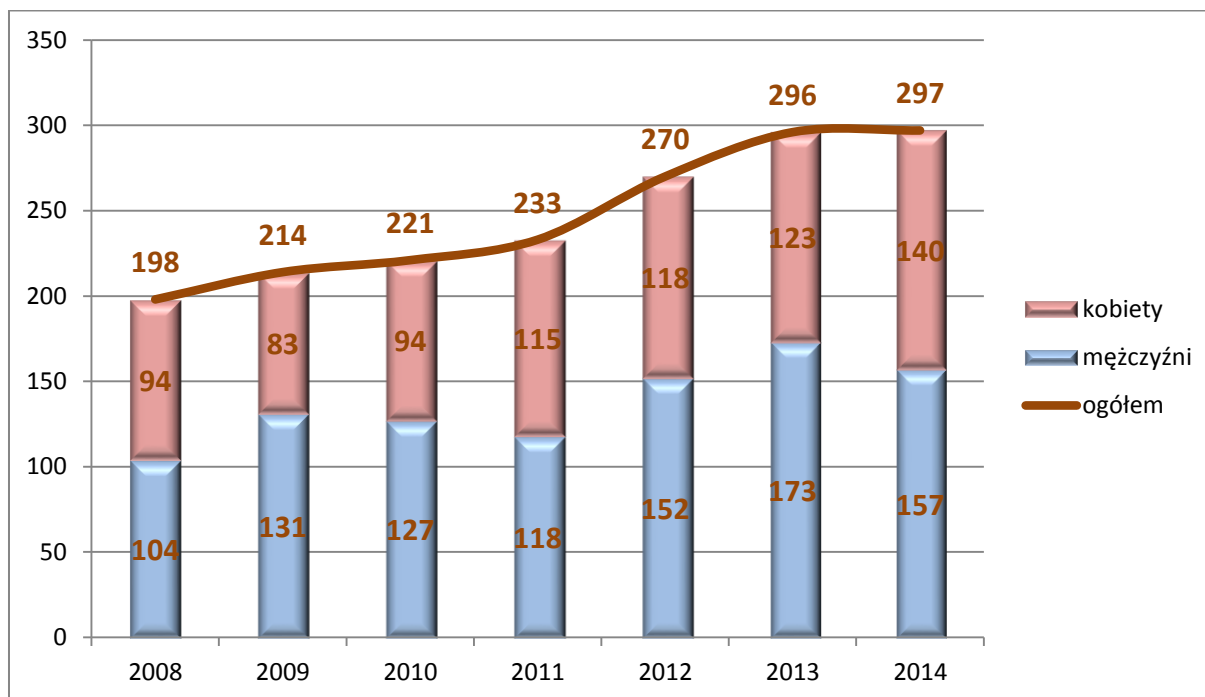
Największym pracodawcą w sektorze prywatnym (ok. 260 osób) jest JMP Gospodarstwo Ogrodnicze Jacek Ptaszek w Stężycy. Jest to najnowocześniejsze w Polsce gospodarstwo specjalizujące się w produkcji kwiatów ciętych i doniczkowych (w szczególności orchidei), będące liderem również w skali europejskiej. O sile firmy świadczą liczne wyróżnienia i nagrody. Oprócz tego znaczącymi pracodawcami są: Zakład Usług Technicznych Energetyki w Stężycy, Zakład Mechaniczny Marciniak Mieczysław Marciniak, Tradex Ubojnia Drobiu SC Tywanek Zbigniew, Tywanek Anna, Trych Marian i Trych Zofia, Chłodnia składowa Jan Krasuń, Przedsiębiorstwo Handlowo-Produkcyjno-Usługowe „MAREX” Marek Michalik, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Stężycy” S.C. Anna Karolina Nowak, Łukasz Nowak, zakład produkcyjny firmy Technobeton.

Poziom bezrobocie i jego struktura

W 2014 roku liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminie wyniosła 297 osób i wzrosła od 2008 roku o 99 osób. Wśród osób bezrobotnych przeważają mężczyźni stanowiący 53% tj. 157 osób zarejestrowanych jako bezrobotni. Udział bezrobotnych

zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym pomimo znacznego wzrostu w latach 2008-2014 z 6,1 do 9,2% nadal pozostaje niższy niż średnio w gminach wiejskich (9,4%).

Wykres 4. Liczba bezrobotnych w gminie Stężycza

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

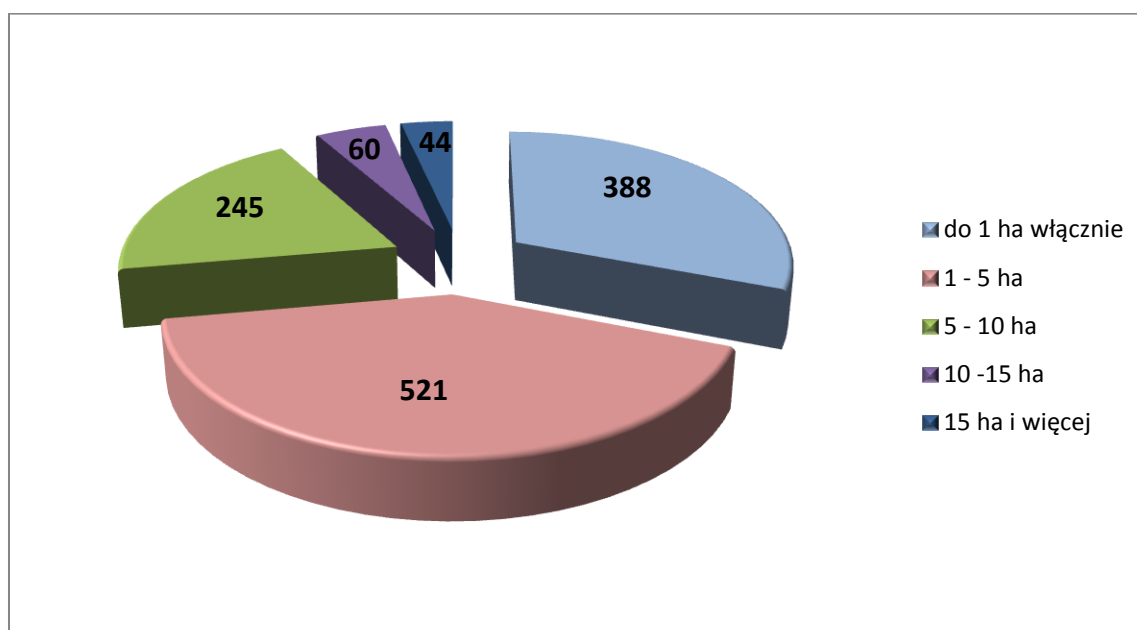
1.2.4. Gospodarka

Sektor rolny

Gmina Stężycza ma typowo rolniczy charakter. Użytki rolne zajmują 7,2 tys. ha, czyli 62,4% ogólnej powierzchni gminy. Niespełna 59% powierzchni użytków rolnych zajmują grunty orne, 36% łąki i pastwiska, natomiast tylko 0,6 % stanowią sady.

Rolnictwo w gminie jest rozdrobnione i mało efektywne. Łącznie funkcjonuje 1 258 gospodarstw rolnych, z czego prawie 92% to gospodarstwa o wielkości od 1 do 10 ha. Zaledwie 44 gospodarstwa posiadają areał przewyższający 15 ha. Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w gminie wynosi 5,34 ha i jest niższa niż w województwie (6,41 ha). Wielkość gospodarstw w powiązaniu z przeważającym profilem (produkcja zbóż) świadczy o niskiej efektywności i dochodowości większości gospodarstw rolnych.

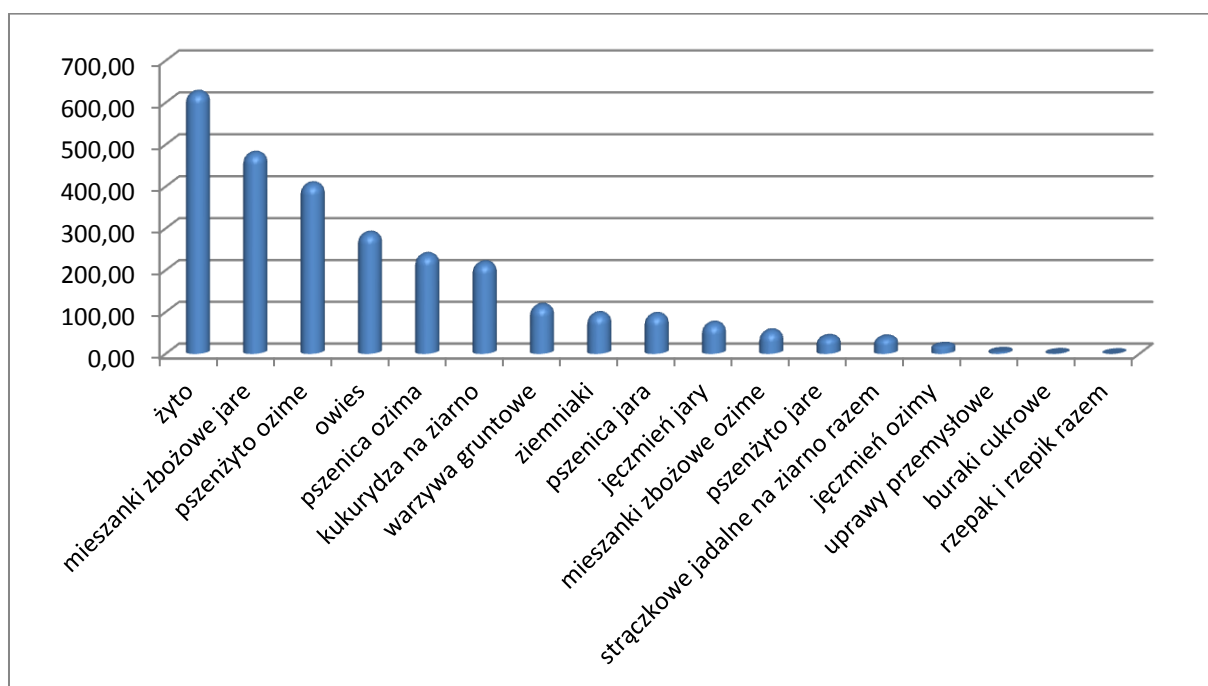
Wykres 5. Wielkość gospodarstw rolnych wg areалу

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W gminie dominuje produkcja roślinna, a głównymi uprawami są zboża i ziemniaki. W 2010 roku 821 gospodarstw zajmowało się uprawą zbóż, natomiast 371 uprawą ziemniaków. Największą powierzchnię zasiewów zajmowało żyto z prawie 624 ha. Wśród zwierząt gospodarskich przeważają drób kurzy (ponad 89 tys. sztuk) oraz trzoda chlewna (4 140 sztuk). Średnio w gospodarstwach rolnych gminy zużywa się o ponad 40% mniej nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na hektar niż w całym województwie. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Niestety według wykazu producentów żywności ekologicznej w województwie lubelskim prowadzonym przez Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli na terenie gminy nie funkcjonuje ani jedno certyfikowane gospodarstwo, zajmujące się ekologiczną produkcją żywności. Na terenie gminy działa 5 gospodarstw agroturystycznych oferujących całorocznie 64 miejsca noclegowe.

Wykres 6. Podstawowe kierunki upraw roślinnych w 2014r.

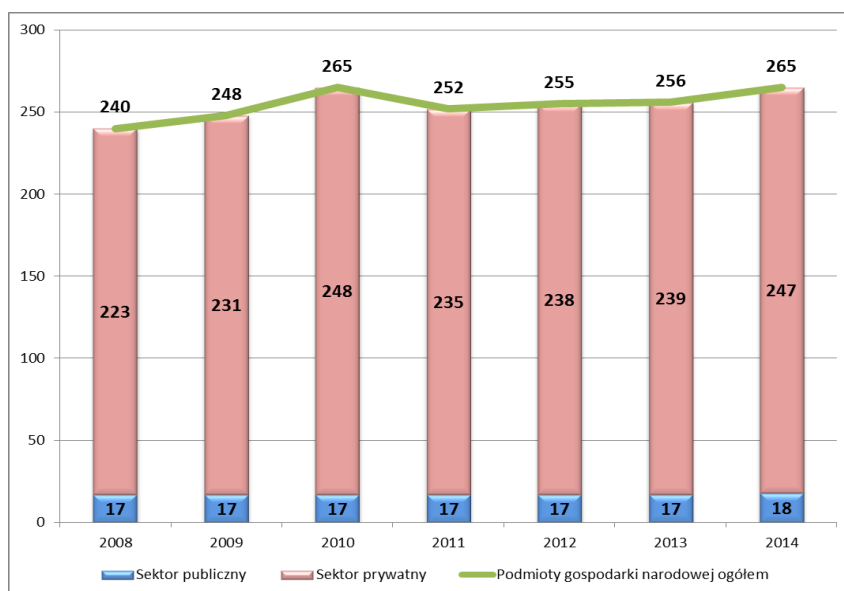

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Sektor pozarolniczy

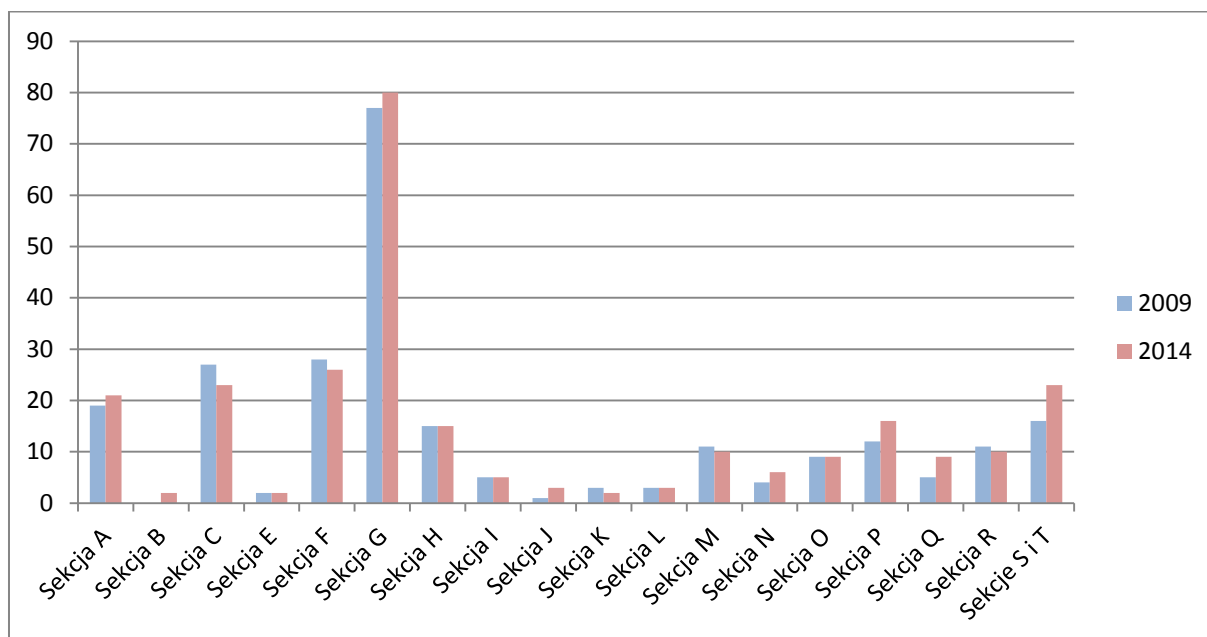
Na koniec 2014 roku w gminie Stężycza zarejestrowanych było w REGON 265 podmiotów gospodarczych, z czego blisko jedna trzecia (80) funkcjonuje w Sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych), co nie odbiega znacząco od sytuacji w pozostałych gminach wiejskich regionu. Najwyższy wzrost w latach 2009-2014 odnotowano w sekcjach S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby – z 16 do 23. Niekorzystną tendencją jest spadek liczby firm w sekcji C – przetwórstwo przemysłowe – z 27 do 23 w tym samym okresie. Na 265 przedsiębiorstw 252 stanowią firmy mikro firmy (0-9 zatrudnionych osób), pozostałe 13 podmiotów to firmy małe (19-49 zatrudnionych). Najliczniejszą grupę wśród zarejestrowanych przedsiębiorstw stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (73%). Ponadto na terenie gminy działa m. in. 16 spółek cywilnych, 7 spółek handlowych i 2 spółdzielnie. Wahania liczby podmiotów w ostatnich dziesięciu latach ilustruje wykres poniżej.

Wykres 7. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg form własności

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 8. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD

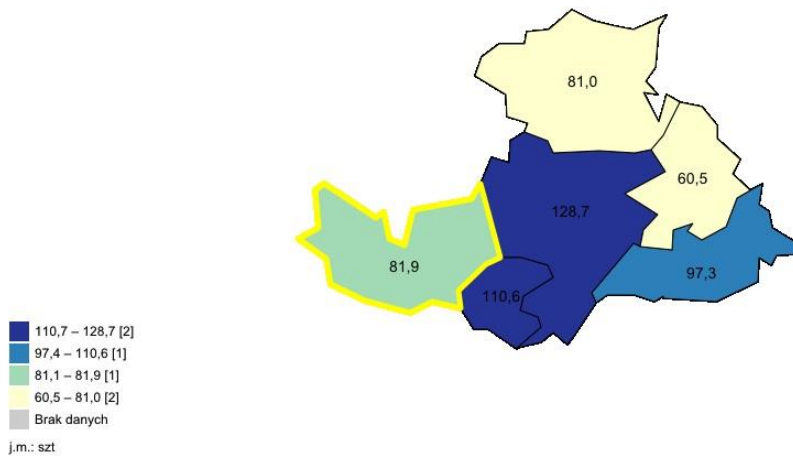
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wskaźnik przedsiębiorczości, liczony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców, wyniósł w 2014 roku 50 co jest wartością niewiele niższą niż w pozostałych gminach wiejskich w województwie (52). Podobnie sytuacja przedstawia się biorąc pod uwagę liczbę podmiotów

zarejestrowanych w REGON na 1 000 osób w wieku produkcyjnym (odpowiednio 81,9 przy średniej 84,7).

Mapa 6. Wskaźnik przedsiębiorczości w gminach powiatu ryckiego w 2014r.

Rok: 2014
Kartogram: Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Opracowanie własne na podstawie danych systemu Strateg na dzień: 13.9.2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych STRATEG GUS

Planując działania na rzecz przedsiębiorców należy zwrócić szczególną uwagę na potrzeby lokalnych firm dotyczące dostępu do infrastruktury oraz zapewnienia odpowiednich kadr i kapitałów inwestycyjnych na rozwój.

Sektor turystyki

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmocnienia lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Liczne walory przyrodnicze i krajobrazowe stanowią dobrą podstawę do rozwoju różnych form turystyki w gminie.

Ponad 800 ha (7% powierzchni gminy) znajduje się pod poziomem wody rzeki Wisły. Do części zbiorników wodnych przylegają powierzchnie leśne lub otaczają je użytki zielone. Powyższe uwarunkowania sprzyjają rozwojowi turystyki (także rekreacyjnej) na terenie gminy Stężycza. Atrakcyjność tą podnosi również bliska odległość od miasta Dęblin i trasy nadwiślańskiej Puławy-Dęblin-Warszawa oraz względnie niewielka odległość od Warszawy.

W lipcu 2013 r. nastąpiło otwarcie kompleksu Wyspa Wisła – kluczowego obiektu z punktu widzenia rozwoju turystyki. Inwestycja ta, zrealizowana dzięki zaangażowaniu społeczności lokalnej, stanowi największą atrakcję turystyczną gminy, która powinna generować kolejne usługi w sektorze turystycznym. Wpływ funkcjonowania kompleksu Wyspa Wisła widoczny jest chociażby w uruchomieniu 5 obiektów noclegowych w latach 2012-2013 oraz wybudowaniu 4,5 km ścieżki rowerowej prowadzącej koroną wału przeciwpowodziowego w kierunku Dębina. Ponadto, aktywnej turystyce sprzyjają oznakowane ścieżki rowerowe (np. Stężycza – Brzeźce – Kletnia). Ogółem na terenie gminy Stężycza działa 6 obiektów noclegowych oferujących 114 całorocznych miejsc noclegowych oraz 4 obiekty gastronomiczne.

Poza korzystaniem z kompleksu Wyspa Wisła turyści mogą spędzić czas zwiedzając zabytkowe kościoły w Stężycy, Brzeżinach i Piotrowicach oraz Muzeum Ziemi Stężyczej czy bardzo ciekawe Mini Muzeum dawnego sprzętu i rzeczy w Piotrowicach.

Należy zauważyć, że dotychczasowa aktywność inwestycyjna usług turystycznych koncentruje się w miejscowości Stężycza i sąsiadujących Brzeżcach i Nadwiślanie. Pozostała część gminy, pomimo niewątpliwych walorów przyrodniczych i kulturowych, pozostaje nadal niewykorzystana.

1.2.5. Infrastruktura techniczna

Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę techniczną decyduje w dużym stopniu o jakości życia mieszkańców i wpływa na atrakcyjność inwestycyjną gminy. Ogólnie należy stwierdzić, że gmina Stężycza boryka się z wieloma problemami, jeżeli chodzi o jakość i stopień wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną. Poniżej dokonano krótkiej analizy głównych elementów składowych infrastruktury technicznej w gminie.

Infrastruktura transportowa i komunikacyjna

Przez obszar gminy prowadzi linia kolejowa nr 7 Warszawa – Dęblin - Lublin z przystankami w Starej Rokitni. Ze względu na jej znaczenie dla zapewnienia sprawnego połączenia Lublina ze stolicą kraju w najbliższych latach zostanie objęta procesem modernizacyjnym. Dzięki przeprowadzonym pracom pociągi będą mogły rozwijać prędkość do 160 km/h, co znacząco skróci podróż do Warszawy.

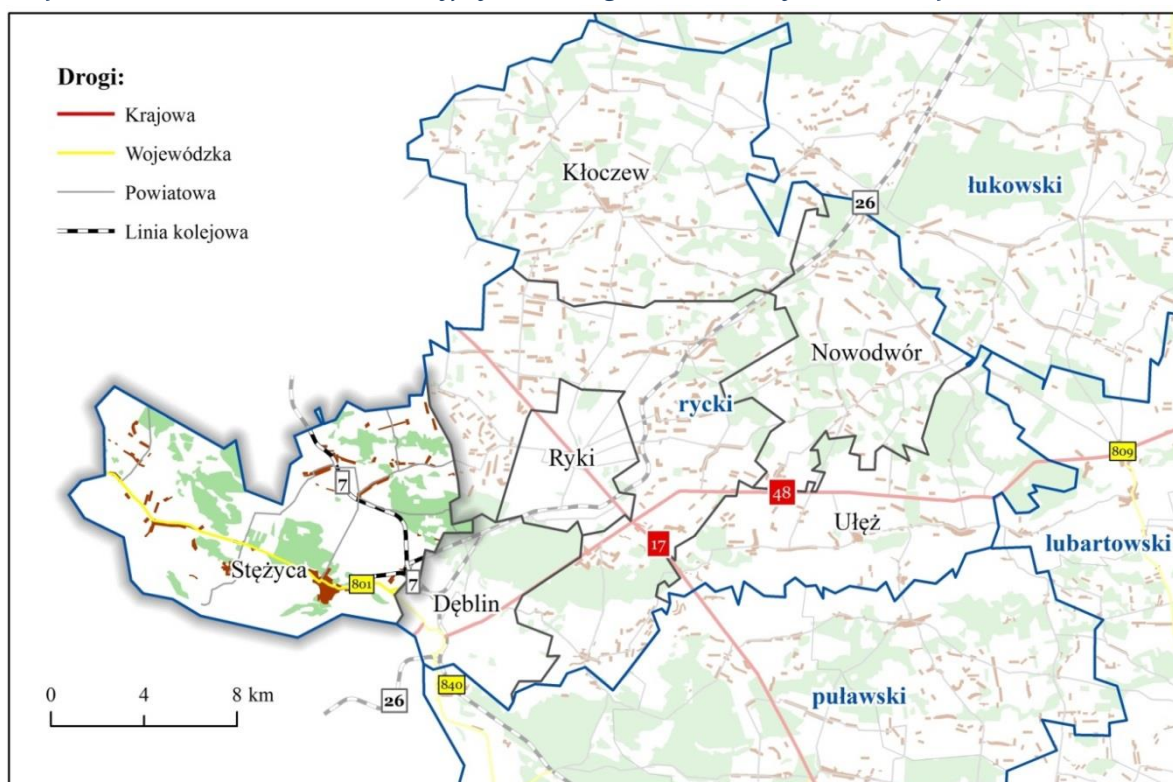
Przez obszar gminy przebiega prawie 54 km dróg o minimalnie 12 metrowej szerokości (w tym 16 km dróg nieutwardzonych) oraz ponad 80 km

dróg o szerokości od 6 -12 metrów (w tym 44 km dróg nieutwardzonych). Droga o najwyższej kategorii jest droga wojewódzka nr 801 Lublin – Dęblin – Warszawa (tzw. trasa nadwiślańska). Jej długość na terenie gminy wynosi 15 km i stanowi ona główny korytarz transportowy, łącząc jednocześnie całą sieć dróg na terenie gminy. Sieć transportową tworzy ponadto 7 odcinków dróg powiatowych o łącznej długości 37 km oraz drogi gminne o łącznej długości 78,4 km.

Sieć dróg wojewódzkich i powiatowych wystarczająco dobrze łączy gminę z miastem powiatowym oraz wojewódzkim. Niestety, parametry techniczne i użytkowe większości dróg nie odpowiadają wymaganym standardom oraz potrzebom rozwijającej się przedsiębiorczości. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności - bardzo ważnego parametru technicznego, przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym. Postępująca degradacja techniczna powoduje konieczność przeprowadzenia prawie na całej sieci dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych.

Niestety ograniczone możliwości finansowe gminy nie pozwalają nawet na częściowe odtwarzanie stanu technicznego dróg gminnych. Rocznie gmina wydaje około 340 tys. zł na prace remontowe i modernizacyjne dróg gminnych (w latach 2012-2014). Tymczasem potrzeby inwestycyjne w tym zakresie są kilkakrotnie większe.

Mapa 7. Układ komunikacyjny w gminie Stężycza (opracowanie własne)

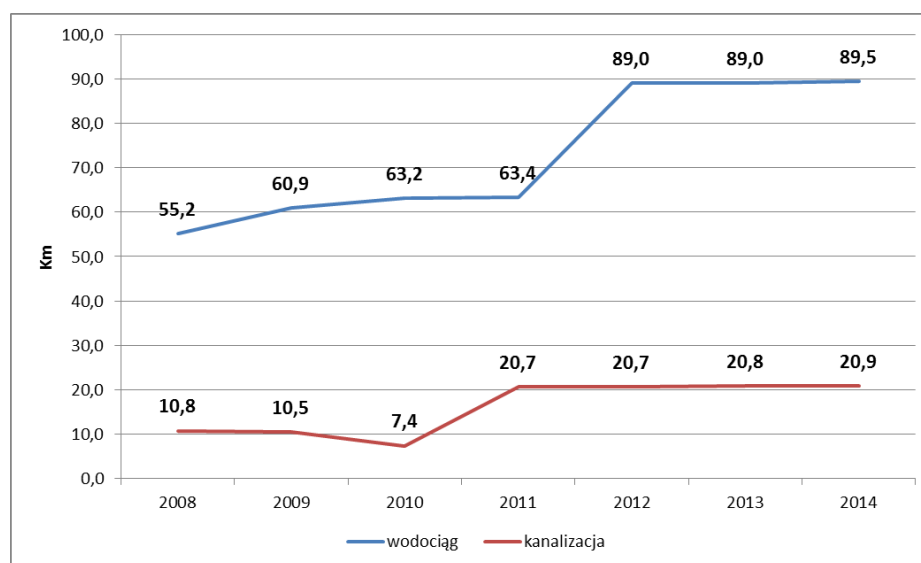

W gminie dosyć dobrze funkcjonuje sieć komunikacji autobusowej. Gmina ma bezpośrednie połączenia autobusowe z Warszawą (5 połączeń w ciągu doby), miastem wojewódzkim - Lublinem (1 połączenie w ciągu doby) oraz z Puławami (kilka połączeń w ciągu doby). Usługi w zakresie zbiorowego przewozu osób świadczone są przede wszystkim przez Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Rykach, które obsługuje większość linii.

Gospodarka wodno-ściekowa

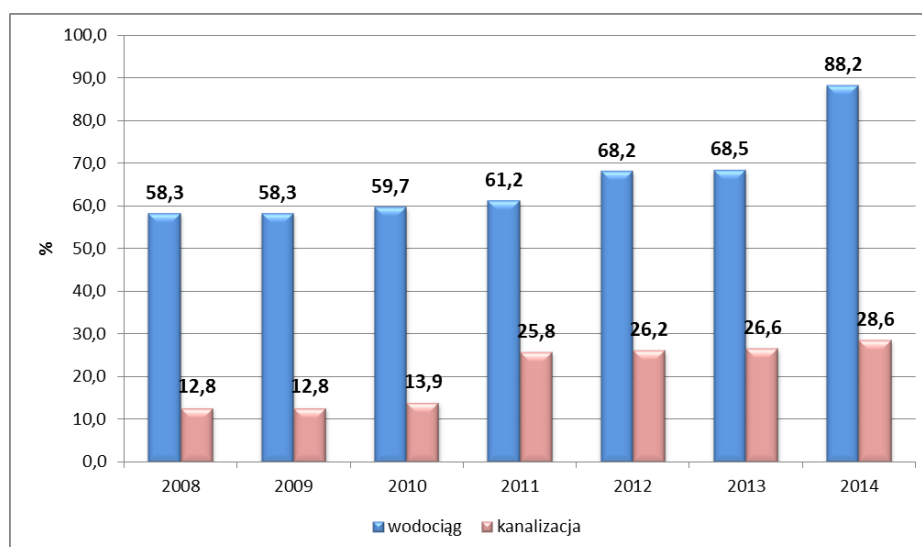
Gmina jest w stopniu przeciętnym wyposażona w infrastrukturę komunalną. W 2014 r. długość czynnej wodociągowej sieci rozdzielczej wyniosła 89,5 km, co pozwoliło na umożliwienie korzystania z wodociągu 88,2% mieszkańców gminy (średnia wartość dla gmin wiejskich to 72%). Z kolei skanalizowanie gminy wzrosło w związku z poczynionymi inwestycjami do 28,6%, co stanowi wartość znacznie przekraczającą średnią dla gmin wiejskich województwa (19,1%).

Wykres 9. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w km

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wykres 10. Wskaźnik zwodociągowania i skanalizowania gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W południowo-wschodniej części gminy (między Dęblinem a Stężycą) zlokalizowana jest mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków, która należy do Miejskiego Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej w Dęblinie. Z obszaru gminy ścieki dowożone są do tej oczyszczalni, która powstała głównie dzięki współfinansowaniu inwestycji z programu SAPARD. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Wisła.

Co prawda w latach 2008-2014 nastąpiła rozbudowa obu sieci (o 34 km wodociągowej i o 10 km kanalizacyjnej), jednak wciąż istnieje potrzeba dalszych inwestycji w tym zakresie. Brak rozwiniętej infrastruktury komunalnej mogą stanowić barierę dla rozwijania przedsiębiorczości, w tym również tej związanej z turystyką. Biorąc pod uwagę ważną rolę, jaką w rozwoju gminy odgrywają walory środowiskowe w ciągu najbliższych lat szczególnie pilne są działania na rzecz doposażenia gminy w infrastrukturę kanalizacyjną. W zależności od uwarunkowań osadniczych należy rozważyć kontynuację inwestycji liniowych (w ramach wspólnej aglomeracji z miastem Dęblin) bądź przygotowanie i wdrożenie programu wyposażania gospodarstw w przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa

Obecnie nie notuje się większych problemów z dostarczaniem energii elektrycznej do budynków i gospodarstw domowych. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy

jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza.

Obecnie gaz doprowadzony jest do miejscowości Stężycza i częściowo do m. Brzeźce i Długowola, które leżą wzdłuż trasy gazociągu dosyłowego. Gaz przesyłany jest gazociągiem dosyłowym średniego ciśnienia z Dębłina (stacja redukcyjna $Q=300\text{m}^3/\text{h}$) oraz siecią niskiego ciśnienia. Długość sieci gazowej rozdzielczej ogółem wynosi 30 km. Dla zaopatrzenia gospodarstw domowych w pozostałych miejscowościach gminy rozprowadzany jest gaz propan-butan w butlach.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury telekomunikacyjnej systematycznie poprawia się. Dzieje się tak za sprawą rozwoju telefonii stacjonarnej (TP S.A.), jak i powszechnego dostępu mieszkańców do usług telefonii komórkowej. Praktycznie cały obszar gminy objęty jest zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce operatorów sieci komórkowej (GSM/GPRS).

Mapa 8. Sieć szerokopasmowa na terenie gminy Stężycza (opracowanie własne)

Na terenie gminy została wybudowana sieć światłowodowa w ramach projektu "Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej", z usytuowaniem dwóch punktów dystrybucyjnych. Dostęp dla poszczególnych gospodarstw domowych został zapewniony w ramach projektu „Ostatni mila”, realizowanego na terenie powiatu ryckiego przez wybranego operatora sieci.

Dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do Internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji w gminie, połączonej z procesem uświadamiania i uczenia się mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych.

1.2.6. Infrastruktura społeczna

Infrastruktura edukacyjna

Gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowo-wychowawczych. Działają trzy szkoły podstawowe, jedno gimnazjum oraz dwa przedszkola. Łącznie edukacją przedszkolną w roku szkolnym 2015/2016 objętych jest 119 dzieci, co stanowi 76% populacji dzieci, które powinny być objęte tego typu edukacją (wzrost o 17 pkt. proc w stosunku do roku 2008), przy czym wskaźnik dla gmin wiejskich kształtuje się na poziomie 60,1%.

Liczba uczniów w szkołach systematycznie spada, co jest konsekwencją zachodzących w gminie zmian demograficznych. Łącznie do szkół podstawowych uczęszcza 277 dzieci, zaś do gimnazjum – 143 uczniów (w roku 2008 było to odpowiednio 349 i 206 uczniów). Średnio na jeden oddział w szkole podstawowej przypada 14 uczniów (przy 15 średnio w gminach wiejskich w województwie), natomiast w gimnazjum na jeden oddział przypada 16 uczniów (przy średniej na poziomie 20).

Spadek liczby dzieci oznacza dla gmin konieczność przekazywania większego procentu dochodów własnych na równoważnie zbyt szczupłej subwencji oświatowej. Również w gminie Stężycza konieczne było podjęcie decyzji prowadzącej do racjonalizacji sieci placówek oświatowych, co skutkowało pojawieniem się wolnych budynków będących w posiadaniu gminy, które utraciły swoje pierwotne funkcje. Dla obiektów tych należy znaleźć nowe funkcje tak, by mogły nadal służyć lokalnej społeczności lub też być wykorzystane do prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorców.

Infrastruktura sportowa

Działalności sportowo-rekreacyjnej w gminie służy istniejący w Stężycy Stadion Sportowy im. H. Frąckiewicza wraz ze skromnym zapleczem (istniejąca siłownia wyposażona jest w sprzęt osób ćwiczących) o powierzchni 4,5 ha, oddany do użytku w roku 2004. Mieszkańcy mogą korzystać także z boisk wielofunkcyjnych w Stężycy i Nowej Rokitni. Istotnym uzupełnieniem infrastruktury sportowej są urządzenia dostępne w kompleksie Wyspa Wisła oraz Centrum Edukacyjno-

Sportowym w Stężycy. Na terenie Gminy działają również trzy kluby sportowe zrzeszające 178 członków.

W najbliższych latach należy zadbać o doposażenie w sprzęt istniejącej infrastruktury sportowej. Nie mniej istotnym zadaniem, mającym na celu pełniejsze wykorzystanie dostępnych obiektów przez mieszkańców, jest zapewnienie odpowiedniej kadry instruktorów i animatorów sportowych, prowadzących zajęcia dla osób w różnym wieku.

Infrastruktura kultury

W skład gminnej infrastruktury kultury wchodzi przede wszystkim takie placówki jak: Gminny Ośrodek Kultury w Stężycy wraz ze świetlicami w Pawłowicach i Brzeźcach, Gminna Biblioteka Publiczna wraz z filiami w Pawłowicach i starej Rokitni oraz strażnice (remizy strażackie).

Przy Gminnym Ośrodku Kultury działają między innymi chór seniora, Koło Aktywnych Kobiet oraz 10 kół gospodyń wiejskich. Oprócz codziennej działalności kulturalnej, GOK organizuje szereg imprez cyklicznych, w których licznie uczestniczą mieszkańcy gminy. Ważną rolę w szerzeniu działalności kulturalno-oświatowej w gminie pełni Gminna Biblioteka Publiczna. Dysponuje ona księgozbiorem ocenianym na ponad 23 tys. woluminów. Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców gminy pełnią również remizy strażackie, funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP). W gminie funkcjonuje 7 jednostek straży pożarnej (wszystkie typu S). Oprócz wypełniania ważnych zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego, strażnice są zwykle najważniejszym centrum życia kulturalnego na wsi. Stanowią też doskonałe narzędzie do mobilizowania (szczególnie młodych ludzi) do aktywności społecznej. Dlatego należy zadbać o właściwe funkcjonowanie OSP i ich doposażenie w niezbędny sprzęt i środki.

Infrastruktura ochrony zdrowia i pomocy społecznej

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych należy uznać za stosunkowo dobry. W gminie działają trzy przychodnie, co biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców gminy stanowi jedną z najlepszych wartości w tym zakresie w porównaniu z innymi gminami wiejskimi w województwie. W 2013 r. udzielono w nich ponad 17 tys. porad. Na terenie gminy działa również jedna apteka. Mieszkańcy gminy korzystają również z usług zdrowotnych dostępnych w Dęblinie i Rykach.

O poprawie sytuacji mieszkańców świadczyć może spadek osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej

spadła z 203 w 2009 r. do 141 w 2014 roku. Zasięg korzystania z pomocy społecznej tj. udział osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem wyniósł 7,4% (przy 11,9% w 2009 roku).

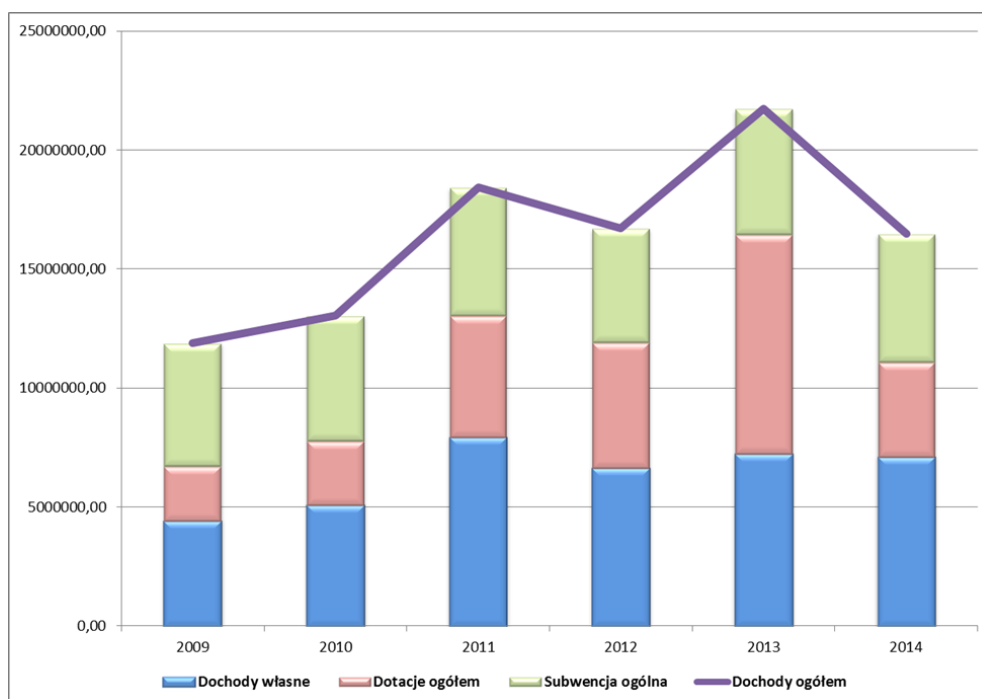
1.2.7. Jakość rządzenia w gminie

Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewycięzania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce. W niniejszej analizie skoncentrowano się na krótkim omówieniu trzech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia w gminie, tj.: zdolności inwestycyjnej gminy, zaangażowana kapitału społecznego w proces rządzenia gminą oraz stosowanych praktyk planowania strategicznego i promowania gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

Analiza zdolności inwestycyjnej gminy

Zdolność gminy do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie gminy. Wielkość tych dochodów w roku 2014 wyniosła niespełna 16,5 mln zł i wzrosła w porównaniu z rokiem 2009 o prawie 38,5%. Głównymi składnikami dochodów budżetu gminy są dochody własne, które w 2014 roku stanowiły ponad 43% budżetu, podczas gdy w roku 2013 taką samą część stanowiły dotacje.

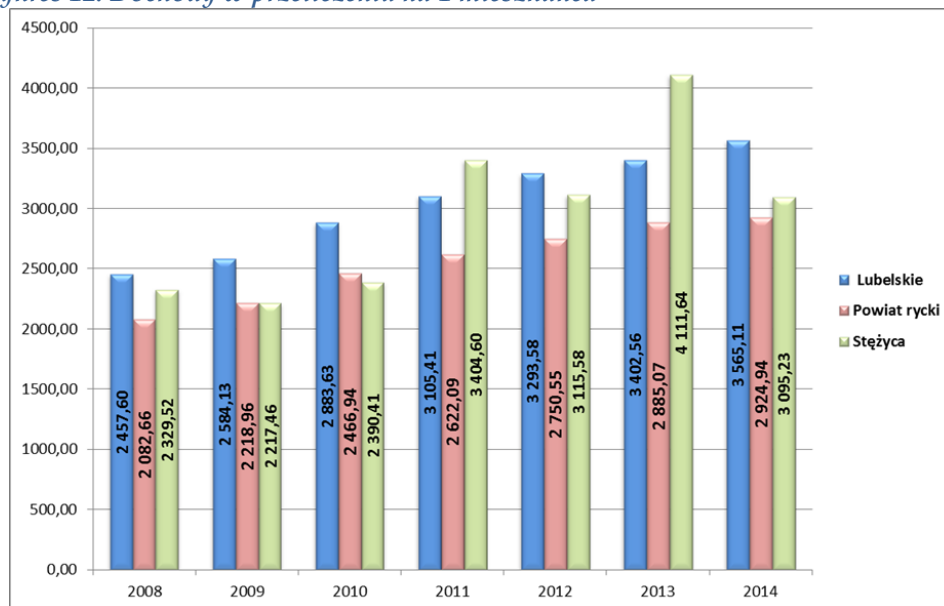
Wykres 11. Struktura i wielkość dochodów gminy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wielkość dochodów w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtuje się na poziomie 3 095 zł, co stanowi około 87% średniej dla województwa i jednocześnie jest nieco wyższa niż średnia dla gmin powiatu ryckiego (2 924 zł).

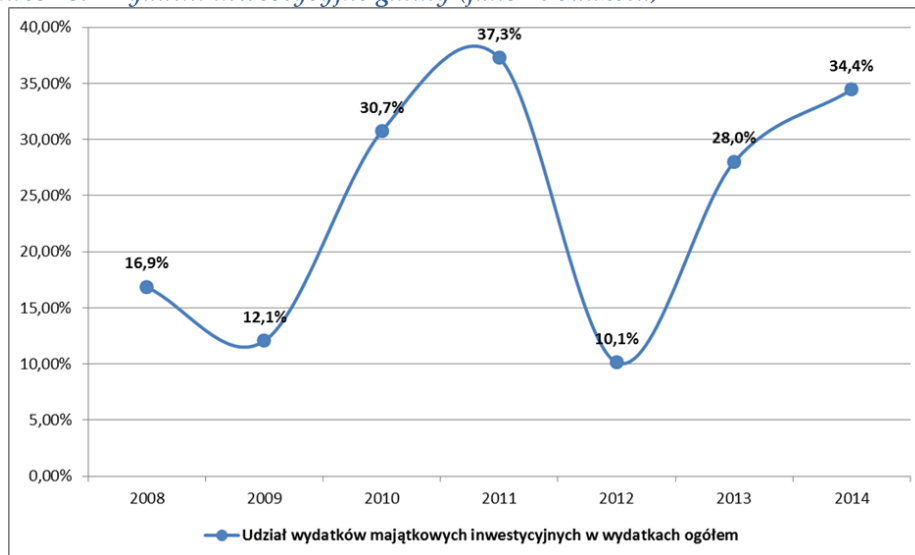
Wykres 12. Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stosunkowo korzystnie kształtuje się struktura wydatków w budżecie gminy. Ponad 34,4% wydatków budżetu gminy stanowią wydatki majątkowe inwestycyjne czyli tyle samo co wydatki bieżące na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń.

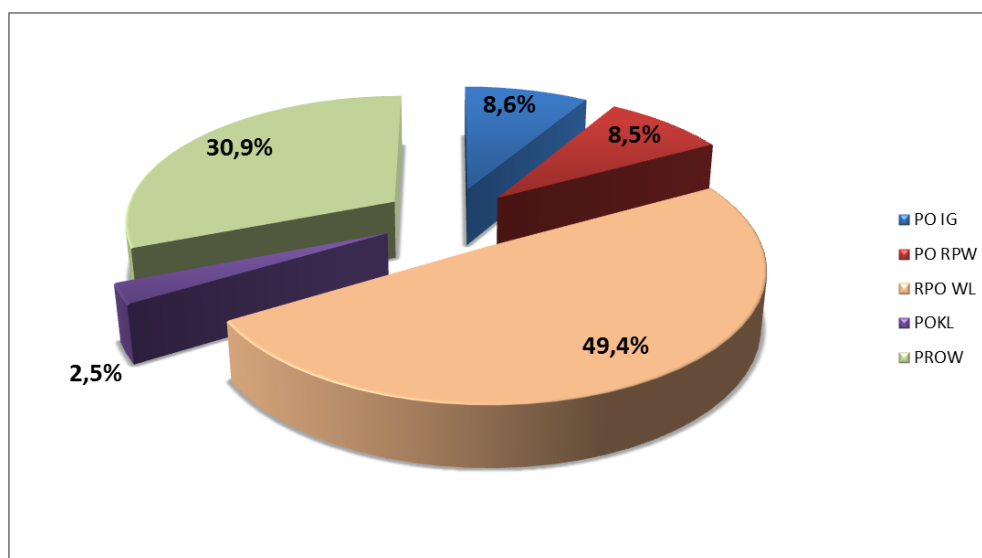
Wykres 13. Wydatki inwestycyjne gminy (jako % budżetu)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Stosunkowo wysoka zdolność inwestycyjna gminy wynika z dość dobrej efektywności w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych, w tym z programów krajowych i unijnych. W latach 2007-2014 na terenie gminy zrealizowano projekty o wartości dofinansowania przekraczającej 27 mln zł. Głównymi źródłami dofinansowania były takie programy jak: Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 (prawie 20 mln zł), Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 (ponad 12 mln zł), oraz Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka 2007-2013 (3,4 mln zł).

Wykres 14. Udział programów w wartości projektów realizowanych na terenie gminy Stężycza

Źródło: Opracowanie własne

Jakość kapitału społecznego

Jakość kapitału społecznego i zaangażowanie mieszkańców w proces zarządzania wspólnotą gminną jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska (mierzona między innymi udziałem w wyborach i organizacjach społecznych), zaradność mieszkańców (połączona z chęcią współpracy i pomagania innym, np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania patologii społecznych.

Trudno jest jednoznacznie ocenić jakość kapitału społecznego w gminie. Wydaje się, że jest on jednak stosunkowo wysoki, pomimo pewnych deficytów w niektórych sferach. Za takim stwierdzeniem przemawiają następujące argumenty:

- niski odsetek radnych z wyższym wykształceniem (2 radnych z 15 (13% składu Rady) posiada wykształcenie wyższe),
- stosunkowo duża liczba aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie gminy (13 organizacji zarejestrowanych w KRS, w tym dwie posiadające status organizacji pożytku publicznego, co daje około 2,5 organizacji na 1 000 mieszkańców),
- dość wysoka aktywność obywateli w wyborach (ponad 53% frekwencja w ostatnich wyborach prezydenckich i 50% w ostatnich wyborach samorządowych).

Praktyka planowania strategicznego i promowania gminy

O jakości rządzenia w gminie decyduje w dużym stopniu praktyka planowania strategicznego i jakość przygotowywanych dokumentów. Gmina Stężyca posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych. Ogólna polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o strategię rozwoju lokalnego opracowane w 2000 oraz 2008 roku oraz *Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2004-2013* opracowany w 2004 roku. Sprawy związane z ochroną środowiska zostały szczegółowo uregulowane w dwóch dokumentach, tj. *Programie Ochrony Środowiska na lata 2004-2015* oraz *Planie Gospodarki Odpadami na lata 2004-2015*. Sprawy społeczne reguluje *Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2007-2013*. Sfera planowania przestrzennego jest uregulowana w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stężyca* opracowanym w 2008 r. (zmienione w 2015 r.) oraz miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego z 2011 r.

Ramy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi reguluje corocznie opracowywany *Program współpracy gminy Stężyca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami w zakresie działalności pożytku publicznego*.

W przyszłości należy w większym stopniu zadbać o aktualność obowiązujących dokumentów i ich system monitorowania.

Działalność promocyjna gminy jest prowadzona na niewielką skalę. Gmina nie posiada obcojęzycznych materiałów promocyjnych, ani nie uczestniczy w targach międzynarodowych. Nie prowadzi również współpracy międzynarodowej, która jak wiadomo może być ważnym instrumentem promowania się i przyciągania turystów z zewnątrz. W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

1.3. Realizacja założeń Strategii w latach 2009-2015

Działania zrealizowane w ostatnich latach na terenie gminy Stężycy przyczyniły się do podniesienia standardu życia mieszkańców oraz budowania potencjału rozwojowego na następne lata. Można je przyporządkować do poszczególnych celów strategicznych Strategii realizowanej w latach 2008-2015.

Cel strategiczny 1: Poprawa efektywności lokalnej gospodarki i atrakcyjności turystycznej

Jednym z głównych zadań wyznaczonych w *Strategii* w 2008 roku była realizacja projektu „Starorzecze Wisły Aktywna Rekreacja w Stężycy”. Dzięki projektowi zrealizowanemu przez Towarzystwo Przyjaciół Stężycy powstał unikalny kompleks wypoczynkowo-rekreacyjny Wyspa Wisła. Uzupełnieniem tego kluczowego projektu były mniejsze zadania, finansowane z PROW, mające na celu uzupełnić powstałą infrastrukturę o usługi świadczone na rzecz turystów.

Poprawie standardów komunikacyjnych służyły projekty przebudowy wybranych ulic w Stężycy, natomiast w zakresie infrastruktury komunalnej zapewniono dostęp do wodociągu mieszkańcom czterech miejscowości oraz zrealizowano kolejny etap budowy kanalizacji w Stężycy.

Na uwagę zasługuje aktywność przedsiębiorców w podnoszeniu konkurencyjności firm, skierowana nie tylko na poprawę możliwości produkcyjnych, ale również na poszukiwanie nowych rynków zbytu poza regionem.

Cel strategiczny 2: Integracja społeczna oraz lepsza jakość kapitału ludzkiego

W okresie obowiązywania strategii podjęto działania na rzecz wzmocnienia kapitału ludzkiego. Przeprowadzona została kompleksowa modernizacja Centrum Edukacyjno-Sportowego w Stężycy. Oprócz działań inwestycyjnych zrealizowane zostały projekty zwiększające szanse edukacyjne dzieci, a także projekty z zakresu włączenia społecznego.

Projekty infrastrukturalne związane z modernizacją budynków użyteczności publicznej (modernizacja i zakup sprzętu dla ośrodków kultury i świetlic) bądź urządzeniem przestrzeni publicznych (miejsca rekreacji, wypoczynku) stworzyły warunki do podejmowania działań na rzecz zwiększania aktywności i integracji mieszkańców. Zrealizowano również projekty nieinwestycyjne związane z kultywowaniem lokalnej kultury i tradycji.

Wyrazem dbałości o skoordynowany i uporządkowany rozwój przestrzenny gminy było opracowanie oraz zmiana studium uwarunkowań i kierunków

zagospodarowania przestrzennego oraz przygotowanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W ostatnich latach nastąpiła również poprawa w zarządzaniu gminą, o czym świadczy 14 miejsce w ogólnopolskim rankingu tygodnika Wprost „Gminy przyjazne biznesowi” oraz 7 miejsce w raporcie CURULIS „Podsumowanie kadencji 2010-2014”. Ponadto, pomimo wielu problemów w sferze społeczno-gospodarczej, gmina zajęła bardzo wysokie 4 miejsce w ogólnopolskim rankingu gmin, gdzie żyje się najlepiej (tygodnik Wprost).

Realizacji zamierzeń Strategii sprzyjała **aktywność w wykorzystywaniu zewnętrznych źródeł finansowania**. Dzięki zaangażowaniu instytucji publicznych, przedsiębiorców oraz osób indywidualnych na teren gminy wpłynęło ponad 49 mln zł z dostępnych programów **współfinansowanych środkami europejskimi**. Głównym źródłem dodatkowego finansowania był Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, z którego korzystali rolnicy (projekty modernizacji gospodarstw), gmina (budowa kanalizacji, odnowa miejscowości) oraz organizacje pozarządowe (impresje kulturalne). Warto zwrócić uwagę na projekty realizowane przez przedsiębiorców, którzy korzystali nie tylko z Regionalnego Programu Operacyjnego ale również z programów krajowych.

Poniżej dokonano krótkiej analizy kluczowych wskaźników jakie były przyjęte do monitorowania wdrażanej w latach 2008-2015 strategii rozwoju gminy.

Tabela 1. Zmiana ważniejszych wskaźników społeczno-gospodarczych

Lp.	Wskaźnik	Wartość wskaźnika na koniec 2014 r. (lub ostatnie dostępne)	Tendencja w odniesieniu do końca roku 2008	Średnia dla gmin wiejskich woj. lubelskiego
1.	Powierzchnia (km ²)	116	→	127
2.	Gęstość zaludnienia (liczba mieszkańców na km ²)	46	→	51
3.	Lesistość (% powierzchni gminy)	23,8	↗	22
4.	Odsetek ludności korzystający z instalacji wodociągowej (%)	68,5	↗	71,8
5.	Odsetek ludności korzystający z instalacji kanalizacyjnej (%)	26,6	↗	19,1

6.	Ilość odpadów z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca (kg)	76,5	↘	45,7
7.	Odsetek ludności korzystających z sieci gazowej	22,5	↗	10,6
8.	Liczba ludności w gminie (osoby)	5289	↘	6 079
9.	Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn	101	↘	102
10.	Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,4	↗	-2,9
11.	Saldo migracji na 1000 ludności	-4,7	↘	-2,1
12.	Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym (%))	35,2	↗	32,2
13.	Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców	389,2	↗	328,3
14.	Odsetek dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) objętych edukacją przedszkolną (%)	72,0	↗	56,3
15.	Uczeniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów szkół podstawowych	6,71	↘	6,77
16.	Uczeniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów gimnazjów	7,23	↗	10,23
17.	Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika (w wolumenach)	17,6	↘	19,6
18.	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1000 mieszkańców	4	→	3
19.	Liczba osób przypadających na jedną placówkę ambulatoryjną opieki zdrowotnej	1 322	↗	2 986

20.	Liczba porad lekarskich udzielonych na jednego mieszkańca	3,3	↘	3,2
21.	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	7,4	↘	12,7

1.4. Podsumowanie diagnozy – analiza SWOT

Analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron gminy wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń zdeterminowanych w dużej mierze przez czynniki zewnętrzne.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystna lokalizacja (przy drodze wojewódzkiej relacji Warszawa-Lublin i węźle kolejowym Dęblin - Życzyn) • Korzystne warunki dla rozwoju turystyki (stawy, bliskość Wisły, duża lesistość i powierzchnia terenów zielonych, istniejący kompleks turystyczno-rekreacyjny Wyspa Wisła) • Zasoby naturalne (gaz ziemny, ropa naftowa i surowce budowlane) • Funkcjonowanie wiodącego w skali kraju i Europy producenta kwiatów (róże, anturium) planującego dalszy rozwój i tworzenie miejsc pracy • Różnorodne i cenne przyrodniczo środowisko naturalne • Dobra baza do rozwoju przetwórstwa żywności (w tym żywności ekologicznej) • Wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki (w tym agroturystyki) • Wolne tereny inwestycyjne (usługi turystyczne, przemysł) oraz tereny pod zabudowę jednorodzinną • Dobry dostęp do Internetu dzięki wybudowanej sieci szerokopasmowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Niekorzystna struktura wiekowa ludności, z wysokim odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym • Rozdrobnienie gospodarstw rolnych, przewaga gleb o małej przydatności rolniczej, oraz niska dochodowość produkcji rolnej wynikająca m.in. z problemów ze zbyciem płodów rolnych • Niski poziom rozwoju turystyki w gminie (niewielka baza noclegowa i gastronomiczna, brak atrakcyjnej, spakietyzowanej oferty dla turystów) • Niepełne wykorzystanie obiektów sportowych powiązane z brakiem rozwiniętej oferty zajęć sportowych • Niski standard nawierzchni dróg • Ciągłe niska estetyka miejsc publicznych i budynków mieszkalnych mieszkańców gminy Stężycza • Słabo rozwinięta sieć gazowa na terenie gminy • Ogólnie niska atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna gminy połączona ze słabą działalnością promocyjną gminy • Płytki rynek pracy (liczba osób pracujących niemal pokrywa się z liczbą osób zarejestrowanych jako bezrobotne, choć wskaźnik bezrobocia nie należy do szczególnie wysokich)
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie środków europejskich, dostępnych w perspektywie 2014-2020 • Włączenie się w szersze sieci współpracy związane z rozwijaniem turystyki oraz specjalizacji rolniczej (szczególnie w układzie OSI Powiśle, wskazanego w 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewiara i niechęć mieszkańców do poprawy swojej sytuacji życiowej (połączona ze zwiększającą się zależnością mieszkańców od pomocy socjalnej) • Wyludnianie się wsi oraz postępująca degradacja społeczna, fizyczna i gospodarcza

<p><i>Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020),</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja i postępująca specjalizacja rolnictwa, w tym rozwój rolnictwa niszowego (np. rolnictwa ekologicznego, rolnictwa produkującego na potrzeby sektora produkującego energię odnawialną) • Możliwości rozwoju sektora turystyki i rekreacji dzięki wykorzystaniu kompleksu Wyspa Wisła, • Wykorzystanie funkcji oferowanych przez najbliższe ośrodki miejskie (szczególnie Dęblin) do podnoszenia standardu obsługi mieszkańców gminy, • Rozwój społeczeństwa informacyjnego (dostęp mieszkańców do informacji, wiedzy, nowych form zatrudnienia), • Możliwość łączenia pracy w rozwiniętych ośrodkach (Warszawa, Lublin) z mieszkaniem na terenie gminy Stężycza (szybsza komunikacja zmodernizowaną trasą kolejową Warszawa-Dęblin-Lublin, dobry dostęp do szybkiego Internetu – możliwość telepracy). 	<p>miejsowości wiejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postępująca marginalizacja gminy oraz brak realnych możliwości przyspieszenia rozwoju w oparciu o wewnętrzne zasoby • Ograniczenie możliwości korzystania ze środków zewnętrznych (niedostosowanie zasad przyznawania wsparcia do potrzeb gminy) • Obniżanie się konkurencyjności gminy spowodowane między innymi niskim standardem infrastruktury, niskim poziomem rozwoju przedsiębiorczości i turystyki, • Położenie gminy poza strefami intensywnych wpływów dużych miast, • Zmniejszenie bezpieczeństwa mieszkańców z powodu zagrożenia powodziowego.
--	---

Z przeprowadzonej analizy wynika, że gmina boryka się jeszcze z wieloma problemami rozwojowymi. Większość z nich jest typowa dla wielu gmin wiejskich w Polsce i dotyczą głównie niedostatecznego wyposażenie w podstawową infrastrukturę techniczną oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną przez rozdrobnione i niedochodowe rolnictwo oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje znaczącymi atutami, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy. Atuty te to przede wszystkim czysta i różnorodna przyroda, dobre warunki do produkcji wysokiej jakości żywności oraz znaczne zasoby zdolnych do pracy ludzi.

2. WIZJA STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY

Przy określaniu wizji rozwoju gminy wzięto pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania zewnętrzne, czyli otoczenie zewnętrzne rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako potencjalne szanse i zagrożenia,
- uwarunkowania wewnętrzne, określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy,
- obowiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie gminy, jak i wyższym – na poziomie powiatu i województwa,
- kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy,
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach obecnej perspektywy Unii Europejskiej,
- konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych (wyniki zostały omówione w Załączniku 1).

2.1. Przyjęta logika działań strategicznych

Zarówno analiza sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, jak i uwarunkowań zewnętrznych, nie wskazuje na zasadnicze zmiany, które uzasadniałyby odmienne podejście do określenia nowych celów rozwojowych gminy, wyznaczonych w 2008 roku. Do pozytywnych zmian należy zaliczyć wysoką dynamikę przyrostu liczby pracujących, co może świadczyć o zachodzącej zmianie struktury gospodarczej (odchodzenie z rolnictwa, praca w firmach zatrudniających powyżej 9 osób). Mimo tych tendencji liczba osób pracujących nadal w niewielkim tylko stopniu przewyższa liczbę bezrobotnych, co świadczy o ciągle płytkim lokalnym rynku pracy.

W kontekście wolno zachodzących zmian w strukturze gospodarczej oraz niezbyt korzystnych uwarunkowań zewnętrznych, należy nadal kierunkować działania na **poprawę efektywności lokalnej gospodarki**, rozwijać działalności, w zakresie których gmina nie miałaby konkurentów wśród sąsiednich gmin. Biorąc pod uwagę położenie w obszarze funkcjonalnym Powiśla, gmina powinna na szerszą skalę

włączyć się we współpracę z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz instytucjami na rzecz tworzenia spójnych, sieciowych produktów turystycznych. Wymaga to ochrony walorów decydujących o atrakcji turystycznej tego obszaru, poprawy jakości infrastruktury sprzyjającej podejmowaniu działalności gospodarczej oraz działań promocyjnych.

Nadal aktualnym celem rozwoju gminy jest **doprowadzenie do większej integracji społecznej w gminie oraz poprawy jakości kapitału ludzkiego**. Lepsza jakość kapitału ludzkiego, w szczególności zwiększenie aktywności społecznej, wpłynie korzystnie na ogólną atrakcyjność gminy oraz wywoła dodatkowe mechanizmy rozwojowe. Środkiem do osiągnięcia tego celu powinny być nie tylko inwestycje w rozwój infrastruktury społecznej, ale również – a może przede wszystkim – działania nakierowane na podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców oraz mobilizowanie ich do większej aktywności społecznej, przy jednoczesnym ograniczaniu negatywnych zjawisk wykluczenia społecznego. Wyzwaniem w tym zakresie dla gminy jest stosunkowo wysoka i ciągle wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Konsekwentnie prowadzone działania w obu wyżej określonych obszarach powinny w dłuższym horyzoncie czasu przełożyć się na poprawę jakości życia mieszkańców gminy.

2.2. Pożądany stan rozwoju gminy

Zakłada się, że w wyniku kontynuacji podejmowanych od kilku lat działań oraz wdrożenia tych zaproponowanych w niniejszej *Strategii*, nastąpi zauważalna poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie. Poniżej dokonano krótkiej projekcji pożądanego stanu rozwoju gminy, do jakiego należy dążyć wdrażając poszczególne elementy strategii.

Oczekuje się, że gmina Stężycza w roku 2023 będzie:

- miejscem bardziej atrakcyjnym do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej;
- dysponowała lepiej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą liczbą miejsc pracy i bardziej nowoczesnym rolnictwem;
- miejscem kojarzonym z nowoczesnym rolnictwem oraz rozwiniętą ofertą turystyczną, istotnym elementem tworzonej marki turystycznej Powiśla;

- gminą z aktywnymi mieszkańcami, zarówno w sferze rozwijania działalności gospodarczej jak i sferze społecznej;
- gminą zintegrowaną społecznie i zarządzaną zgodnie z zasadami partnerstwa.

Sposób i zakres monitorowania zakładanych zmian został szczegółowo przedstawiono w rozdziale dotyczącym systemu monitorowania realizacji strategii.

3. MISJA ORAZ CELE STRATEGII

W niniejszej strategii obowiązuje hierarchiczny układ celów strategii, składający się z trzech poziomów:

- **misji strategii**, stanowiącej swego rodzaju cel nadrzędny działań strategicznych,
- **celów strategicznych**, pozwalających na strategiczne ukierunkowanie działań gminy w dłuższym horyzoncie czasowym,
- **celów operacyjnych**, uszczegóławiających cele strategiczne i będących podstawą do zaplanowania działań realizacyjnych.

3.1. Misja strategii

Misja rozwoju gminy wskazuje na cel nadrzędny, do którego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Zwykle misja formułowana jest w sposób ogólny i adresowana jest do ogółu osób zamieszkujących daną gminę. Uznano, że misja określona w roku 2008 jest nadal aktualna:

Misją strategii gminy Stężycy jest stworzenie mieszkańcom optymalnych warunków do życia i rozwoju, poprzez wszechstronny rozwój turystyki i gospodarki oraz integrację społeczności lokalnej.

3.2. Cele strategii

Misja będzie możliwa do spełnienia dzięki realizacji dwóch celów strategicznych:

- ❖ *Cel strategiczny 1: Poprawa efektywności lokalnej gospodarki, w tym rozwinięcie branży turystycznej.*
- ❖ *Cel strategiczny 2: Integracja społeczna oraz wyższa aktywność mieszkańców.*

Jak już wcześniej wskazano, niezbędnym warunkiem poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie jest lepiej funkcjonująca gospodarka lokalna. Od jej rozwoju – zarówno w sferze rolnej, jak i pozarolnej – zależą w dużym stopniu źródła dochodów mieszkańców oraz dochody samorządu terytorialnego. Obecnie efektywność lokalnej gospodarki jest bardzo ograniczona, czego przejawem są niskie dochody mieszkańców, stosunkowo niski przyrost dochodów własnych gminy oraz duży poziom bezrobocia, również tego ukrytego w rozdrobnionych i mało dochodowych gospodarstwach rolnych. Brak możliwości zatrudnienia powoduje, że duży odsetek osób utrzymuje się ze źródeł niezarobkowych oraz jest zmuszonych do podejmowania pracy łączącej się z dojazdami poza obszar gminy bądź korzystania z różnych form pomocy społecznej. Niskie źródła utrzymania lub ich brak wpływają negatywnie na ogólne warunki życia mieszkańców, a także często prowadzą do licznych zjawisk patologii i wykluczenia społecznego.

Nie da się zbudować podstaw dobrze funkcjonującej gospodarki bez poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego w gminie. Z analizy SWOT wynika, że jakość kapitału ludzkiego jest ciągle niska i jest jednym z głównych czynników ograniczających rozwój gminy. Ogólnie niskie wykształcenie mieszkańców, a także brak wiedzy i kluczowych kwalifikacji, powoduje, że duży odsetek mieszkańców ma niewielkie szanse na znalezienie zatrudnienia lub założenia własnej działalności gospodarczej. Prowadzi to do ogólnej apatii i niewiary we własne możliwości. Pozytywnymi przykładami działań wspólnych, realizowanych w ostatnich latach, jest stworzenie kompleksu Wyspa Wisła czy działalność grupy producenckiej Nadwiślanka. Należy wykorzystać te inicjatywy jako przykład do realizacji kolejnych projektów wykorzystujących kreatywność mieszkańców i angażowanie ich do wspólnego rozwiązywania lokalnych problemów

Ograniczanie wyżej wymienionych słabości i barier jak i wykorzystanie potencjałów gminy powinno odbywać się poprzez działania operacyjne zaproponowane w ramach przyjętych celów strategicznych. W strategii przewidziano realizację następujących celów operacyjnych, w ramach poszczególnych celów strategicznych:

Cel strategiczny 1: Poprawa efektywność lokalnej gospodarki, w tym rozwinięcie branży turystycznej

- ❖ *Cel operacyjny 1.1: Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę poprawiającą atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy*
- ❖ *Cel operacyjny 1.2: Zwiększenie dochodowości gospodarstw rolnych*
- ❖ *Cel operacyjny 1.3: Rozwój pozarolniczej sfery gospodarki*

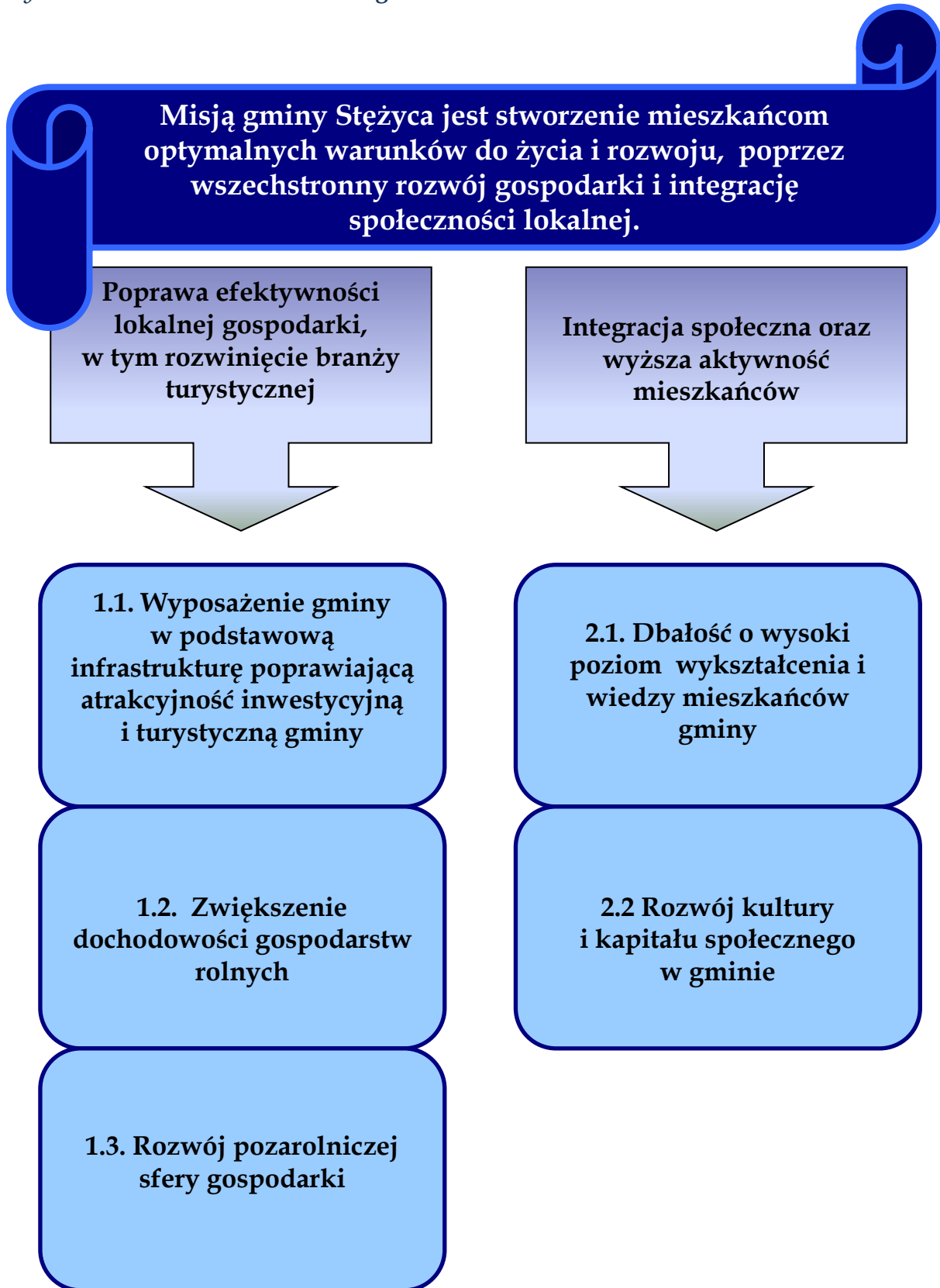
Cel operacyjny 2: Integracja społeczna oraz wyższa aktywność mieszkańców

- ❖ *Cel operacyjny 2.1: Dbłość o wysoki poziom wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy*
- ❖ *Cel operacyjny 2.2: Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie*

Cele operacyjne nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się poszczególnych instytucji i podmiotów we wdrażanie strategii.

Przyjęty układ celów jest w pełni zgodny z priorytetami rozwoju województwa lubelskiego, uwzględnia również obowiązujące dokumenty strategiczne na poziomie gminnym, w tym.: *Program ochrony środowiska na lata 2004-15, Program gospodarki odpadami gminy Stężycza na lata 2005-2015, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Stężycza, Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Stężycza na lata 2014 – 2025.*

Rysunek 1. Struktura celów Strategii

3.3. Główne kierunki działań w ramach celów operacyjnych

Zaproponowane cele operacyjne będą osiągnane poprzez realizację działań i kluczowych projektów, zidentyfikowanych i zaakceptowanych przez Radę Gminy w Wieloletniej Prognozie Finansowej, będącej nieodłącznym elementem systemu wdrażania strategii. Ponadto, ze względu na przyjęty otwarty charakter Strategii, wskazano również najbardziej pożądane kierunki działań, których realizacja często pozostaje poza bezpośrednimi kompetencjami samorządu gminnego.

Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki celów operacyjnych, wskazując jednocześnie na główne kierunki działań w obrębie poszczególnych celów oraz typy projektów, możliwych do sfinansowania ze źródeł krajowych i zagranicznych.

Cel strategiczny 1: Poprawa efektywność lokalnej gospodarki, w tym rozwinięcie branży turystycznej

Cel operacyjny 1.1: Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę poprawiającą atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy

Podstawą do poprawy efektywności lokalnej gospodarki jest dobry stan infrastruktury technicznej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom wyposażenia gminy w podstawową infrastrukturę techniczną jest stosunkowo niski. Szczególnie dotyczy to słabo rozwiniętej infrastruktury kanalizacyjnej, gazowej oraz niskiej jakości infrastruktury drogowej. Brak lub niska jakość tej infrastruktury wpływa negatywnie nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale również skutecznie ogranicza funkcjonowanie lokalnej gospodarki oraz obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Niska atrakcyjność praktycznie uniemożliwia przyciąganie inwestycji zewnętrznych, a jest to jeden z warunków modernizacji struktury lokalnej gospodarki i przyspieszenia procesów rozwojowych w gminie.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że gmina Stężycza dysponuje znacznym potencjałem, jeżeli chodzi o rozwój turystyki. Główne atuty w tym zakresie to wyjątkowe walory środowiska przyrodniczego doliny Wisły, oraz bogate dziedzictwo kulturowe. Niestety jedną z głównych barier ograniczających rozwój sektora turystycznego w gminie jest zły stan materialny wielu obiektów zabytkowych oraz ciągle słabe wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę turystyczną. Dotyczy to zarówno infrastruktury publicznej (np. szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe), jak i infrastruktury będącej w dyspozycji sektora prywatnego i obejmującej głównie bazę noclegową i gastronomiczną. Dlatego też, należy podjąć pilne działania w celu lepszego wyposażenia gminy w podstawową infrastrukturę turystyczną.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- modernizacja wybranej infrastruktury drogowej (gminnej oraz powiatowej⁵), współpraca z samorządem województwa na rzecz modernizacji drogi wojewódzkiej nr 801,
- rozwój publicznej infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki turystyczne, punkty informacji turystycznej) oraz odnowa obiektów dziedzictwa kulturowego, skoordynowane z główną atrakcją gminy – kompleksem Wyspa Wisła oraz projektem zintegrowanym w obszarze Powiśla,
- współpraca z właściwymi służbami na rzecz zwiększenia zabezpieczenia przeciwpowodziowego,
- odnowa wybranych miejscowości w celu poprawy warunków życia mieszkańców wsi oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej gminy,
- poprawa estetyki gminy poprzez prowadzone działania rewitalizacyjne w wymiarze przestrzennym (infrastrukturalnym), społecznym i gospodarczym,
- uzupełnianie niezbędnej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej (z dostosowaniem formy liniowej bądź rozproszonej – w zależności od warunków osadniczych danego obszaru) oraz gazyfikacja wybranych obszarów gminy (z wykorzystania lokalnych zasobów gazu),
- inwestycje w zakresie efektywności energetycznej, mające na celu ograniczanie kosztów zużycia energii oraz ochronę walorów przyrodniczych (podnoszenie efektywności energetycznej budynków, ograniczanie niskiej emisji, wykorzystanie energii z OZE),
- informatyzacja gminy oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych,
- przygotowanie terenów inwestycyjnych (głównie na cele turystyczne i rekreacyjne),
- inne.

---

⁵ Realizacja projektów w zakresie modernizacji dróg powiatowych możliwa będzie na podstawie odpowiedniej umowy pomiędzy gminą i powiatem.

Wstępnie zidentyfikowane projekty służące osiągnięciu celu:

- Budowa oraz przebudowa dróg gminnych:
  - a) Stężycza – Brzeźce – Drachalica – Długowola
  - b) Piotrowice – Paprotnia – Tyrzyn
  - c) Zielonka – Niwa Babicka,
  - d) ulice w m. Stężycza
- Budowa ścieżek rowerowych,
- Rozwój infrastruktury turystycznej (utworzenie punktu informacji turystycznej, system oznakowania obiektów zabytkowych i kulturalnych),
- Budowa zintegrowanego systemu Informacji i Promocji Turystycznej (stworzenie audioprzewodnika; wydanie przewodnika po obiektach zabytkowych i kulturalnych, wirtualny spacer po gminie),
- Modernizacja stacji uzdatniania wody wraz z odwiertem i systemem monitorowania strat w m. Brzeziny,
- Modernizacja stacji uzdatniania wody wraz z systemem monitorowania strat w m. Stężycza,
- Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,
- Modernizacja pompowni ścieków wraz z systemem monitorowania,
- Budowa mikroinstalacji fotowoltaicznych na terenie gminy,
- Budowa kolektorów słonecznych na obiektach prywatnych i budynkach użyteczności publicznej,
- Głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej wraz z systemem ogrzewania, wentylacji, źródłem zasilania w energię elektryczną oraz C.W.U.,
- Zabezpieczenie brzegów rzeki Wisła przed erozją,
- Poprawa bezpieczeństwa przeciwpowodziowego poprzez wzmocnienie wału na odcinku Stężycza – Piotrowice,
- Realizacja projektów wpływających na zmniejszenie emisji szkodliwych substancji do atmosfery (wymiana kotłów c.o., termomodernizacja budynków, montaż instalacji kolektorów i ogniów fotowoltaicznych),
- Wsparcie przy wymianie pokryć dachowych zawierających azbest,
- Refulacja naturalnych zbiorników wodnych (pogłębienie zbiorników stanowiących naturalne zbiorniki retencyjne),
- Doposażenie OSP , podnoszenie kwalifikacji strażaków OSP.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (wszystkie rodzaje infrastruktury poza drogami lokalnymi i zabezpieczeniem przeciwpowodziowym),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, odnowa miejscowości, drogi lokalne),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami, efektywność energetyczna, wykorzystanie OZE),
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowiska na lata 2014-2020 (infrastruktura przeciwpowodziowa),
- Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (infrastruktura drogowa),
- inne.

Cel operacyjny 1.2: Zwiększenie dochodowości gospodarstw rolnych

Stężyca jest gminą typowo rolniczą, w której ciągle większość mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Sektor ten cechuje się jednak coraz niższymi dochodami i jest w dużym stopniu zdominowany przez małe i słabo wyposażone gospodarstwa rolne. Gospodarstwa te produkują głównie na własne potrzeby i w dużym stopniu uzależnione są od dochodów socjalnych (tj. emerytur, rent i dopłat bezpośrednich).

Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych będzie jednym z podstawowych warunków zwiększenia efektywności lokalnej gospodarki. Z jednej strony rynek i konkurencja wymuszą zaprzestanie działalności wielu gospodarstw rolnych, z drugiej zaś będzie następował powolny proces konsolidacji i specjalizacji sektora rolnego w gminie. Ważne jest, aby działania wynikające z niniejszej strategii mogły nie tylko łagodzić trudne procesy restrukturyzacyjne zachodzące w rolnictwie, ale również przyczyniać się do zwiększenia konkurencyjności i specjalizacji gospodarstw większych, zdolnych utrzymać się na rynku i dostosować się do wymogów Wspólnej Polityki Rolnej. Należy również zadbać o rozwój gospodarstw mniejszych, szukając dla nich szans przetrwania w takich niszach jak: rolnictwo ekologiczne, produkcja surowca na potrzeby produkcji energii odnawialnej, agroturystyka.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników (w tym rolników młodych) w zakresie prowadzenia gospodarstwa i jego modernizacji,
- wspieranie procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych (scalanie gruntów, przekazywanie gospodarstw za renty strukturalne itd.),
- wspieranie procesu różnicowania działalności gospodarstw rolnych (szkolenia przekwalifikowujące rolników, agroturystyka, produkcja surowca energetycznego, drobne przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, zalesianie gruntów rolnych, tworzenie i rozwój gospodarstw rybackich itd.),
- rozwój rolnictwa ekologicznego (zmiana metody upraw, certyfikacja produkcji i promocja produktów i żywności ekologicznej itd.),
- wspieranie instytucji otoczenia rolnictwa (zrzeszanie się rolników, grupy producenckie, infrastruktura skupu i przetwórstwa produktów rolnych itd.),
- dalsza rozbudowa działów specjalnej produkcji rolnej (w tym uprawa kwiatów pod szkłem),
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (wszystkie rodzaje działań),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (usługi szkoleniowe i przekwalifikowujące),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ekologiczne formy produkcji rolnej),
- inne.

Cel operacyjny 1.3: Rozwój pozarolniczej sfery gospodarki

Poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminie jest dosyć niski. Wpływa to negatywnie na niskie wskaźniki zatrudnienia w sektorze pozarolniczym i w konsekwencji prowadzi do coraz większego ubożenia mieszkańców. Z drugiej strony istnieją realne szanse oraz przykłady z ostatnich lat na rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie w takich obszarach jak: turystyka i rekreacja, ogrodnictwo, usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa oraz rzemiosło i mała przetwórczość. Gmina posiada znaczny potencjał do rozwoju tych sektorów i będzie miała dostęp do różnego rodzaju instrumentów wspierania małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Ponadto, zachodzące w polskim społeczeństwie zmiany demograficzne w połączeniu z dostępnymi na terenie gminy wolnymi obiektami, dobrą dostępnością do województwa mazowieckiego oraz walorami środowiskowymi mogą być istotnymi czynnikami rozwijania nowej funkcji gminy związanej z oferowaniem profesjonalnych usług opiekuńczych dla osób starszych.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- aktywne wspieranie istniejących i potencjalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na rozwój, w tym takich branż jak: uprawa kwiatów pod szkłem, przetwórstwo rolno-spożywcze, budownictwo, energetyka odnawialna,
- współpraca z lokalnymi przedsiębiorcami w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy w oparciu o lokalne zasoby naturalne,
- współpraca z przedsiębiorcami w zakresie wykorzystania dostępnych budynków, które utraciły swoje funkcje, do rozwijania nowych działalności (w tym przekształcania ich w obiekty służące opiece osób starszych),
- wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (w tym bazy noclegowo-gastronomicznej, usług turystycznych) wykorzystującej publiczną infrastrukturę turystyczną (szlaki turystyczne, ścieżki rowerowe, obiekty zabytkowe i lokalne pomniki historii itd.), wspieranie rozwoju bazy noclegowo-gastronomicznej oraz innych usług okołoturystycznych w gminie,
- rozwój lokalnych produktów turystycznych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze itd.),

- aktywna promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym,
- inne.

Wstępnie zidentyfikowane projekty służące osiągnięciu celu:

- Tworzenie wiosek tematycznych

Możliwe źródła finansowania działań/ projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (różnicowanie działalności gospodarstw rolnych, rozwój mikro i małych przedsiębiorstw),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (wsparcie dla sektora MŚP, aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych),
- Program Operacyjny Polska Wschodnia na lata 2014-2020 (wsparcie sieciowych produktów turystycznych),
- Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020 (wsparcie dla innowacyjnych projektów przedsiębiorców),
- inne.

Cel strategiczny 2: Integracja społeczna oraz wyższa aktywność mieszkańców.

Cel operacyjny 2.1. Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy

Niski poziom wykształcenia mieszkańców jest jednym z głównych czynników hamujących rozwój gminy Stężyca. Słabe wykształcenie ogranicza aktywność gospodarczą i obywatelską mieszkańców oraz często prowadzi do ubóstwa i wykluczania społecznego. Należy zatem dążyć do podniesienia wskaźników wykształcenia mieszkańców, zarówno w systemie szkolnym, jak i pozaszkolnym poprzez różne formy kształcenia ustawicznego. Podjęte działania powinny być nakierowane nie tylko na rozwój infrastruktury edukacyjnej i sportowej, ale również dotyczyć szerokiej problematyki jakości kształcenia i wsparcia młodzieży (w tym młodzieży najbardziej uzdolnionej).

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej gminy do zmieniających się standardów i potrzeb (modernizacja budynków, w tym podnoszenie ich parametrów w zakresie efektywności energetycznej, dostosowanie boisk sportowych itd.),
- podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, komputeryzacja i wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół itd.)
- rozwijanie u uczniów kompetencji cyfrowych, językowych, miękkich (komunikatywność, kreatywność, współdziałanie itd.),
- wspieranie edukacji przedszkolnej (rozwój niezbędnej infrastruktury przedszkolnej, promocja edukacji przedszkolnej wśród mieszkańców itd.),
- wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży (zajęcia wyrównawcze, zasiłki dla rodzin najuboższych, systemy stypendialne dla młodzieży gimnazjalnej itd.),
- promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (kształcenie ustawiczne osób starszych, w tym w szczególności grupy 50+, edukacja na odległość itd.),
- inne.

Wstępnie zidentyfikowane projekty służące osiągnięciu celu:

- Rozwój infrastruktury sportowej (stadion bieżnia, siłownie zewnętrzne dla młodzieży jak również zestawy rehabilitacji ruchowej dla osób starszych),
- Wspieranie działań na rzecz promocji oraz upowszechnianiu aktywności sportowej wśród mieszkańców gminy,
- Wsparcie organizacji pozarządowych zajmujących się sportem i rekreacją, w tym: (i) promocja aktywnego trybu życia wśród dzieci, w tym SKS, ligi międzyszkolne itp.; (ii) promocja aktywnego trybu życia wśród dorosłych (promocja różnorodnych dyscyplin sportu oraz wspieranie inicjatyw oddolnych w tym zakresie).

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (odnowa miejscowości, inicjatywy lokalne w ramach wdrażania projektów LEADER),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej, wsparcie różnych form kształcenia na wszystkich poziomach edukacji itp.),
- programy wspierania bazy sportowej i rekreacyjnej finansowane przez ministra właściwego ds. sportu,
- Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina na lata 2014-2020 (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie edukacji, wymiany młodzieży itp.),
- inne.

Cel operacyjny 2.2: Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie

O rozwoju gminy w coraz w większym stopniu decydują również takie czynniki jak kultura i kapitał społeczny. Kultura pozwala na kształtowanie postaw i zachowań ludzkich oraz jest nieodłącznym elementem procesu kształcenia ludzi. Lokalne tradycje kulturowe i instytucje je promujące stanowią ponadto ważny zasób rozwoju sektora usług turystycznych. Z kolei kapitał społeczny to przede wszystkim wspólne wartości, związki między ludźmi oraz stopień zaufania między nimi, a także umiejętność i chęć współdziałania. Wysoki poziom kultury i kapitału społecznego wpływa na jakość rządzenia w gminie, wyzwala w ludziach kreatywność, a także przyczynia się do ograniczenia patologii i wykluczenia społecznego.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że gmina Stężycza posiada już znaczne zasoby kapitału społecznego. Przejawem tego jest między innymi rosnąca liczba organizacji pozarządowych aktywnie działających na terenie gminy, aktywność sportowa i kulturowa mieszkańców oraz rosnąca świadomość w zakresie dbania o rozwój swojej społeczności. Należy zatem dążyć do dalszego umacniania więzi międzyludzkich poprzez większą integrację społeczną i eliminowanie występujących zagrożeń i patologii społecznych, takich jak bezrobocie, ubóstwo, alkoholizm itd. Ważną rolę w tym zakresie będą miały władze lokalne, dla których doprowadzenie do większej integracji społecznej powinno być jednym z kluczowych elementów zasad 'dobrego rządzenia'. W tym kontekście ważną rolę gminy będzie aktywna współpraca na rzecz koordynacji wdrażania niniejszej strategii ze strategią rozwoju Lokalnej Grupy Działania *Lepsza Przyszłość Ziemi Ryckiej*.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- rozwój instytucji kultury (modernizacja niezbędnej infrastruktury, w tym GOK, świetlic wiejskich i strażnic OSP, doposażenie w niezbędny sprzęt, wspieranie najważniejszych imprez kulturalnych itd.),
- budowanie poczucia tożsamości lokalnej i regionalnej oraz poszanowania kultury i dziedzictwa kulturowego m. in. poprzez organizowanie wystaw, pokazów, warsztatów i lekcji muzealnych,
- aktywne wspieranie partnerstw i inicjatyw oddolnych na rzecz rozwoju gminy lub wsi (formalnych i nieformalnych),
- prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem, zabezpieczającej potrzeby osób starszych w zakresie dostępu do usług medycznych i opiekuńczych),
- zwiększanie świadomości mieszkańców wokół najważniejszych problemów rozwoju gminy (ekologia, zdrowie i bezpieczeństwo, przedsiębiorczość, włączenie społeczne itd.),
- poprawa jakości rządzenia w gminie (doskonalenie kadr administracji lokalnej, rozwój współpracy ponadgminnej, planowanie strategiczne itd.),
- inicjowanie powstawania podmiotów ekonomii społecznej, odpowiadającej na zapotrzebowanie mieszkańców gminy,
- inne.

Wstępnie zidentyfikowane projekty służące osiągnięciu celu:

- Budowa, remonty gminnych instytucji kultury,
- Dostosowanie oferty kulturalnej do potrzeb mieszkańców (zwiększenie partycypacji mieszkańców w organizacji wydarzeń kulturalnych; organizacja i wspieranie zróżnicowanych imprez kulturalnych),
- Poszerzanie oferty bibliotecznej i promowanie czytelnictwa.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących środków publicznych:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (infrastruktura kultury, imprezy kulturalne i sportowe, promowanie dziedzictwa kulturowego),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (ekonomia społeczna, projekty włączenia społecznego),
- Program Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś - Ukraina na lata 2014-2020 (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie kultury i rozwoju inicjatyw lokalnych, itd.),
- inne.

4. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII

Przyjęty system wdrażania bazuje przede wszystkim na wdrożeniu szeregu działań i projektów przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych strategii. Za wdrożenie projektów mieszczących się w kompetencjach samorządu gminnego będzie odpowiadał Wójt Gminy wraz z podległym mu Urzędem Gminy oraz jednostki podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany przez pracowników gminy, zarówno od strony finansowej, jak i techniczno-organizacyjnej.

Zakłada się, że zdecydowana większość projektów pozostanie poza obszarem działań gminy i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty. Zatem głównym zadaniem władz gminnych w tym zakresie będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców i wsparcie ich od strony szkoleniowo-informacyjnej w realizacji określonych typów projektów.

Poniżej zidentyfikowano najważniejsze instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania strategii gminy Stężycza.

4.1. Główne instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii

Główną instytucją odpowiedzialną za wdrożenie strategii jest Wójt wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za

przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniej Prognozy Finansowej.

Instytucjami wspomagającymi Wójta i Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- Rada Gminy, która razem z radami sołectkimi powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,
- Placówki szkolno-wychowawcze (szczególna ważna rola nauczycieli jako liderów lokalnych) oraz placówki kultury,
- Jednostki OSP i ich strażnice,
- Kościół,
- Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy,
- Inne.

Instytucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- Urząd Marszałkowski (jako instytucja zarządzająca RPO WL oraz wdrażająca część działań w ramach PROW),
- Starostwo Powiatowe w Rykach (modernizacja dróg powiatowych),
- Powiatowy Urząd Pracy w Rykach,
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Inne.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć **docelowe grupy beneficjentów pomocy**, w tym przede wszystkim:

- przedsiębiorcy i ich związki,
- rolnicy i ich związki,
- koła gospodyń wiejskich,
- bezrobotni,
- osoby podnoszące swoje kwalifikacje.

4.2. Źródła finansowania strategii

Środki finansowe stanowią kluczową rolę do osiągnięcia zamierzonych celów. Podstawowym źródłem finansowania będą środki własne pochodzące z budżetu gminy Stężycy, w tym dostępne środki w ramach Wieloletniej Prognozy Finansowej (dotyczy przedsięwzięć dłuższych niż 1 rok). Natomiast zewnętrzne środki finansowania będą dodatkowym i znaczącym źródłem finansowania, o jakie samorządy będą miały możliwość aplikować z dostępnych dla nich właściwych programów.

Z analizy dochodów i wydatków gminy w latach 2008-2013 wynika, że gmina przeznaczala średnio 24% swoich wydatków na działania o charakterze inwestycyjnym. Wielkość ponoszonych wydatków inwestycyjnych uzależniona była od pozyskanych środków zewnętrznych. Biorąc pod uwagę oczekiwane dochody własne gminy i prognozowane wydatki, należy założyć, że w okresie 2015-2023 udział średniorocznych majątkowych wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem będzie na podobnym poziomie. Przyjmując zakładany do roku 2023 średnioroczny poziom dochodów gminy na poziomie ok. 17 mln złotych zaś wydatków na poziomie 16,3 mln zł (zgodnie z wieloletnią prognozą finansową), szacuje się, że gmina Stężycy w latach 2015-2023 może dysponować łącznie środkami inwestycyjnymi na zadania własne wynikające z realizacji strategii na poziomie około 35 mln zł.

Tabela 2. *Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gminy Stężycy w okresie obowiązywania strategii (w mln zł)*

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Razem 2015- 2023
Dochody ogółem	17,95	15,61	18,44	15,78	16,05	16,64	17,14	17,65	18,17	153,43
Wydatki inwestycyjne (szacunek)	4,17	3,57	4,24	3,6	3,66	3,81	3,93	4,05	4,17	35,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwały Rady Gminy Stężycy z dnia 12 listopada 2015 roku w sprawie wieloletniej prognozy finansowej

Znaczna część oszacowanych powyżej środków inwestycyjnych gminy będzie mogła pochodzić z programów operacyjnych perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014-2020. Przy czym, podobnie jak w latach 2007-2013, głównym źródłem środków unijnych będzie **Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPOWL) na lata 2014 -2020**. Łączna alokacja środków unijnych na program wynosi **2 229 mln euro**, z czego 1 677 mln euro będzie finansowane ze środków

Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), zaś 552 mln euro będzie pochodziło z Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Drugim kluczowym źródłem pozyskiwania środków unijnych na wdrażanie działań strategii będzie **Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020**, który będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Alokacja środków z EFRROW kształtuje się na poziomie 8 242 mln euro, które w dużej mierze będą wydatkowane na działania inwestycyjne związane z modernizacją gospodarstw rolnych oraz rozwój przetwórstwa produktów rolnych, a także na rozbudowę infrastruktury na obszarach wiejskich oraz wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej.

Uzupełniającymi źródłami finansowania strategii będą inne programy operacyjne finansowane ze środków unijnych perspektywy 2014-2020, w tym:

- **Program Operacyjny Polska Wschodnia 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. istniała możliwość finansowania rozwoju działalności innowacyjnej przedsiębiorstw, a także współpracy sieciowej podmiotów oferujących wspólny produkt turystyczny;
- **Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. możliwe finansowanie ponadlokalnych przedsięwzięć w zakresie energetyki odnawialnej, termomodernizacji budynków użyteczności publicznej, rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, przeciwpowodziowej;
- **Program Operacyjna Polska Cyfrowa 2014-2020**, w ramach którego zaplanowano finansowanie przedsięwzięć związanych z poprawą dostępu mieszkańców do szybkiego Internetu, rozwojem administracji elektronicznej i e-usług, a także podnoszeniem umiejętności cyfrowych społeczeństwa;
- **Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020**, w ramach którego będzie m.in. możliwość finansowania projektów podnoszących kompetencje pracowników administracji samorządowej oraz rozwijających systemy zarządzania strategicznego i finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego;
- **Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej 2014-2020**, w tym Program Region Morza Bałtyckiego; Program dla Europy Środkowej, Interreg Europa; Program Współpracy Transgranicznej 'Polska - Białoruś - Ukraina';
- **Szwajcarskie i Norweskie Instrumenty Finansowe**, umożliwiające finansowanie różnorodnych inicjatyw związanych ze sportem, kulturą, edukacją, zdrowiem oraz rozwojem społeczeństwa obywatelskiego.

Strategia będzie również finansowana ze środków krajowych. W szczególności dotyczy to takich programów i funduszy krajowych jak:

- **Narodowy program przebudowy dróg lokalnych „Bezpieczeństwo-Dostępność-Rozwój”**, w ramach którego będzie istniała możliwość uzyskania dotacji na modernizację dróg powiatowych i gminnych;
- **roczne programy finansowania kultury**, realizowane przez ministra ds. kultury i dziedzictwa narodowego, z których będą dofinansowywane imprezy i wydarzenia kulturalne;
- **programy finansowania infrastruktury sportowej**, realizowane przez ministra ds. sportu (modernizacja bazy sportowej służącej sportom powszechnym);
- **Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**, w ramach, którego będzie możliwość finansowania w formie instrumentów zwrotnych przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, efektywności energetycznej, energii odnawialnej itp.;
- **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**, umożliwiający finansowanie różnorodnych przedsięwzięć w zakresie ekologii, ochrony przyrody oraz zarządzania gospodarką wodną i odpadową;
- **Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych**, umożliwiający finansowanie m.in. projektów z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych.

5. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI STRATEGII

System monitorowania jest ważnym elementem w procesie wdrażania strategii. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych.

Zakłada się, że instytucją odpowiedzialną za ogólną koordynację i monitorowanie procesu realizacji strategii będzie Urząd Gminy Stężyca. Zadanie to polegać będzie w szczególności na:

- zbieraniu i przekazywaniu partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji),
- wyrażaniu opinii co do zgodności proponowanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z zapisami strategii,
- wydawaniu opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- inicjowaniu i koordynowaniu opracowania średniookresowych dokumentów programowych,
- informowaniu społeczności lokalnej o postępach i efektach wdrażania strategii.

Zakłada się opracowanie jednego raportu śródkresowego zawierającego ocenę postępów we wdrażaniu strategii w 2019 roku. Raport opierał się będzie o poniższy zestaw wskaźników oraz analizę realizowanych na terenie Gminy projektów w ramach dostępnych źródeł finansowania. Ustalenia *Raportu* mogą stanowić przesłankę do podjęcia prac nad aktualizacją *Strategii*.

Tabela 3. Wskaźniki monitorowania Strategii

Nazwa celu	Wskaźnik monitorowania
Cel Operacyjny 1.1 Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę poprawiającą atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Długość czynnej sieci kanalizacyjnej • Odsetek ludności korzystający z instalacji kanalizacyjnej • Odsetek ludności korzystających z sieci gazowej • Ilość odpadów z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca • Powierzchnia terenów rekreacji i wypoczynku • Nakłady inwestycyjne na remonty i budowę dróg • Długość szlaków turystycznych • Długość ścieżek rowerowych

Cel Operacyjny 1.2 Zwiększenie dochodowości gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> • Średnia wielkość gospodarstwa rolnego • Ilość gospodarstw certyfikowanych w ilości gospodarstw ogółem • Lesistość (% powierzchni gminy) • Liczba gospodarstw agroturystycznych
Cel Operacyjny 1.3 Rozwój pozarolniczej sfery gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym • Liczba miejsc noclegowych • Liczba obiektów gastronomicznych • Powierzchnia terenów inwestycyjnych
Cel Operacyjny 2.1 Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Odsetek dzieci w wieku przedszkolnym (3-5 lat) objętych edukacją przedszkolną • Uczestnicy imprez kulturalnych • Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
Cel Operacyjny 2.2 Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie	<ul style="list-style-type: none"> • Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1000 mieszkańców • Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej • Poziom dochodów własnych gminy • Liczba odwołań od decyzji administracyjnych

Dane dotyczące większości zaproponowanych powyżej wskaźników dostępne są w ramach systemu statystyki publicznej i będą pozyskiwane z Banku Danych Lokalnych GUS. Wskaźniki te w większości zostały wykorzystane w części diagnostycznej, przy opisie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

ZAŁĄCZNIK 1: PODSUMOWANIE REZULTATÓW PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

Zaktualizowana Strategia została przygotowana na podstawie danych statystycznych, dokumentów opracowanych i obowiązujących na terenie gminy, dostępnej literatury, a także wiedzy i uwag mieszkańców gminy. Projekt dokumentu został udostępniony na stronie internetowej Urzędu Gminy wraz z formularzem zgłaszania uwag. Ponadto, w dniu 13 listopada 2015r. w Urzędzie Gminy Stężycy odbyło się spotkanie informacyjno-konsultacyjne, podczas którego mieszkańcy mogli zapoznać się z wynikami diagnozy, proponowanymi kierunkami działań oraz systemem wdrażania. Zaproponowany kształt Strategii spotkał się z ogólną aprobatą, zgłoszono również kilka uwag za pośrednictwem udostępnionego formularza. Wszystkie zgłoszone uwagi zostały rozpatrzone i posłużyły dokonaniu uzupełnień ostatecznej wersji dokumentu.